

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΓ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

1/15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1984

ΑΡΙΘ. 13-14

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Μνήμη αγίων ιατρῶν. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος. — Ἰωάννου Φουντούλη, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ἀρχιμ. Νικ. Πρωτοπαπᾶ, Ἱεροκήρυκος Ι.Ι.Ε., Ὁσιακῆς μορφῆς τοῦ Κεχροβουνίου. — Ἀρη Φακίνοῦ, Ἡ ἱστορία μιᾶς χαμένης γῆς; (ἐπιλογή κειμένων - φωτογραφιῶν: Α. Μ. Σταυρόπουλος). — Δημ. οσθένη Σαβράμη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Κολωνίας, Ἐνας πνευματικὸς θησαυρὸς. — Πρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Χριστιανικὴ φιλοanthρωπία καὶ αἰρέσεις. — Βασ. Μουστάκη, Σομφών. — Ἰ. Μ. Χατζηφώτη, Ὁ Ἀγιορειτικὸς Τύπος καὶ τὰ Ἀγιορειτικὰ τυπογραφεῖα. — Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰαοῦ 1 — Τηλ.
72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ, Ἀναστασία 3,
Ζωγράφου. Τηλ. 77.87.978.

ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΩΝ ΙΑΤΡΩΝ

Στὸν μῆνα Ἰούλιο ἡ Μητέρα Ἐκκλησία ἐφορτᾶζει τὴ μνήμη μεγάλων αγίων, οἱ ὅποιοι εἶχαν ὡς ἰδιαίτερο χάρισμα τὴν ἱατρικὴ γνώση καὶ θεραπευτικῆς ἢ ἱαματικῆς ιδιότητες. Ἔτσι τὴν 1η Ἰουλίου ἐφορτᾶζομε τὴ μνήμη τῶν αγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ τῶν Ἀναργύρων, τὴ δὲ 27η Ἰουλίου τὴ μνήμη τοῦ αγίου μεγαλομάρτυρος Παντελεήμονος τοῦ ἱαματικοῦ.

Οἱ ἅγιοι Ἀνάργυροι Κοσμάς καὶ Δαμιανὸς ἀσκοῦσαν τὸ ἱατρικὸ ἔργο χωρὶς ἀμοιβή (ἀργύριον) κατὰ τὸ Ματθ. ι', 8 «ἀσθενούντας θεραπεύετε... δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε». Κι ὁ ἅγιος Παντελεήμων ὁ μεγαλομάρτυς διακρίθηκε ὡς ἱατρός, ἀφοῦ διδάχθηκε τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη ἀπ' τὸν ὀνομαστὸ ἱατρὸ Εὐφρόσυνο. Γρήγορα ἀπέκτησε φήμη «ἀναργύρου» καὶ «φιλιανθρώπου».

Οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ὑπενθυμίζον τὸ γεγονός, ὅτι πάντοτε ἡ Ἐκκλησία, ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη τοῦ Κυρίου, ὁ Ὅποιος ἦταν Ἴατρος ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὴ σωματικὴ ὑγεία καὶ ἐλλογεῖ τὴν ἱατρικὴ ἐπιστήμη. Ἡ Ἐκκλησία, χωρὶς νὰ λησμονῇ διὰ σαρὰ Ὑψίστου ἐστὶν ἴσους) ἐξαγιάζει καὶ τὰ φυσικὰ καὶ ἱατρικὰ μέσα τῆς θεραπείας. Κατὰ τὴ Σοφία Σειρᾶχ αἷμα τὸν ἱατρὸν καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος... Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα... καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θανάμοις αὐτοῦ» (Σειρᾶχ λη', 1-6).

Οἱ Ἅγιοι Ἴατροὶ φέρουν ἔπειτα στὴ μνήμη μας τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Θεὸς χαρίζει καὶ ἕκαστα «χάρισμα ἱαμάτων» ὁ ἐκλεκτὸς ὄργανά Του καὶ μπορεῖ νὰ ἀποκαταστήσῃ μὲ ἄμεση ἱαματικὴ ἐνέργειά Του τὴν ὑγεία. Αὐτὴ τὴν ἱαματικὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ ἐπικαλεῖται ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία σὲ εἰδικῆς προσευχῆς ἢ στὸ Μυστήριον τοῦ Ἐὐχελαίου, πὸν ἀποβλέπει στὴν ἴαση ὄχι μόνο τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀσθενῶν σωμάτων.

Τὸ παράδειγμα τῶν Ἀγίων Ἴατρῶν ὀδηγεῖ τὴ σκέψη μας καὶ σὲ ἕνα ἄλλον παράγοντα προλήψεως ἢ ἐκκολώτερης θεραπείας σωματικῶν ἀσθενειῶν, τὸν ὁποῖον ἀναγνωρίζει καὶ ἡ σημερινὴ «ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος» ἢ «αρχοσωματικὴ ἱατρικὴ». Πρόκειται γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία, χωρὶς τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει σωματικὴ ὑγεία.

Γι' αὐτὴ τὴ ψυχικὴ ὑγεία ὡς προϋπόθεση τῆς σωματικῆς ὑγείας μιλοῦσε καὶ ὁ Ψαλμῶδός, διὰν ἔλεγε: «Ὅχι ἐστὶν ἴσους ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, ὄχι ἐστὶν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁματιῶν μου» (Ψαλμ. λζ'). Ἀντίθετα «καρδίαν εὐφρανομένην θάλλει πρόσωπον»: διὰν «φοβῆται τις τὸν Κύριον καὶ ἐκκλίνῃ ἀπὸ παντὸς κακοῦ, τότε ἴσους ἔσται τῷ σώματι» αὐτοῦ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ*

(Γ' ΣΤΑΣΙΣ)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

15. ΔΙΑΦΟΡΑ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

«Ξένον τόκον ἰδόντες, ξενωθῶμεν τοῦ κόσμου,
τὸν νοῦν εἰς οὐρανὸν μεταθέντες».

Παράδοξος, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται ἡ προτροπὴ αὐτῆ τοῦ ἱεροῦ ὑμνογράφου. Μᾶς καλεῖ νὰ σταθῶμεν εὐλαδῶς ἐνώπιον τοῦ ὑπερφυσικοῦ γεγονότος τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς Ἁγίας Θεοτόκου νὰ κατανοήσωμεν ὅτι δὲν προέρχεται ἐκ τῆς γῆς τὸ γεννηθὲν Παιδίον, ἀλλ' εἶναι «ξένος τόκος», οὐράνιος καὶ θεῖος καί, μετὰ τὴν κατανοήσιν αὐτὴν, νὰ «ξενωθῶμεν τοῦ κόσμου, τὸν νοῦν εἰς οὐρανὸν μεταθέντες».

Νὰ ἀποξενωθῶμεν λοιπὸν ἐκ τοῦ κόσμου; Νὰ γίνωμεν ἀπόκοσμοι; Αὐτὸ ζητεῖ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ; Ἔχουν δίκαιον λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ κατηγοροῦν τὸν Χριστιανισμόν ὅτι κάνει τοὺς ἀνθρώπους ἀντικοινωνικούς, μὴ ἐνδιαφεραμένους διὰ τὴν ζωὴν ἐντὸς τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἔχοντας τὸν νοῦν τῶν μόνον εἰς τὸν οὐρανόν;

Παρξήγησις. Καί, ἀκριδῶς, διὰ νὰ τεθοῦν τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν τῶν, θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος: ποῖα ἢ σχέσις τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τὸν κόσμον.

1. Διὰ νὰ εὐρωμεν τὴν ὀρθὴν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, πολὺ θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἐὰν φέρωμεν εἰς τὴν σκέψιν μας τὴν Παναγίαν Παρθένον, πρὸς τὴν ὁποίαν ἀναμείλομεν τὰ ἀλλεπάλληλα «χαίρε» τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου.

Ἄς ἀναλογισθῶμεν, πρὸ πάντων, ποῦ ἔζησε καὶ ποῦ ἀνετράφη. Εἰς τὴν Ναζαρέτ, ὡς γνωστόν. Ποῖα δὲ ἦτο ἡ ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Ναζαρέτ; Ποῖον τὸ ποῖον τῶν κατοίκων τῆς; Τί περιβάλλον ἐν γένει ὑπῆρχεν ἐκεῖ;

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ ἀπορία ἐκεῖνῃ τοῦ Ναθαναὴλ: «ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι;» (Ἰω. α' 47). Ὡσαύτως εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, θέλοντες νὰ μειώσουν τὸ κύρος Του, τὸν ὠνόμασαν *Ναζωραῖον*, «ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται» (Ματθ. 6' 23' πρὸλ. καὶ Ἰω. ζ' 41 καὶ 52).

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 147 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους

Εἰς τὴν Ναζαρέτ λοιπὸν αὐτὴν ἔζησε καὶ ἀνετράφη ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος.

Ἐν τούτοις, παρ' ὄλην τὴν ἀθλιότητα τοῦ περιβάλλοντος, Ἐκεῖνη κατώρθωσε νὰ μείνῃ ὄχι ἀπλῶς ἀνέπαφος καὶ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν γύρω Τῆς κακίαν καὶ διαφθοράν, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναδειχθῇ Ὑπεραγία. Νὰ φθάσῃ εἰς ὑπέροχο ὕψος ἠθικῆς τελειότητος, ὥστε Αὐτὸς ὁ Πανάγιος Θεός, διὰ τοῦ Ἀρχαγγέλου Του, νὰ Τὴν ὀνομάσῃ *Κεχαριτωμένην* καὶ ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ νὰ γεννηθῇ ἐξ Αὐτῆς ὡς ἄνθρωπος.

Πόσον οὐρανια καὶ ὑπεραγία ὑπαρξίς ἔπρεπε νὰ εἶναι Ἐκεῖνη ποῦ θὰ ἐδάσταζεν εἰς τὴν κοιλίαν Τῆς, καὶ ἔπειτα εἰς τὰς ἀγκάλας Τῆς, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ! Καὶ ἡ ἀσυγκρίτος Αὐτῆ Προσωπικότης παρουσιάσθη ἐν μέσῳ μᾶς ἀθλίας κοινωνίας, ὅπως ἡ τῆς Ναζαρέτ.

2. Τί ἀποδεικνύει τὸ γεγονός αὐτό; Ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ περιβάλλοντος δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπερνικηθῇ καὶ ἐξουδετερωθῇ.

Εἶναι βεβαίως ὁ ἄνθρωπος ἐκ φύσεως κοινωνικὴ ὑπαρξίς. Ζῆ ἐν μέσῳ τῶν συνανθρώπων του. Καὶ εἶναι ἀναπόφευκτος ἡ συνπαρξίς, μέσα εἰς τὴν ἰδίαν κοινωνίαν, καλῶν καὶ κακῶν στοιχείων. Τὸ «καλὸν σπέριον», κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Κυρίου περὶ τῶν ζιζανίων, ἔχει δίπλα του τὰ θλαθερά «ζιζάνια» καὶ συναναπτύσσεται μετ' αὐτῶν (Ματθ. ιγ' 24-30).

Ἄλλ' ὅμως εἶναι δείγμα συνέσεως καὶ μέτρον στοιχειώδους προνοίας, νὰ λαμβάνεται κάθε δυνατὴ φροντίς, ὥστε ἡ κοινωνικὴ αὐτῆ συμβίωσις νὰ εἶναι μόνον ἐξωτερικὴ καὶ συμβατικὴ χωρὶς νὰ ἔχη θαυτεράς, ἐσωτερικὰς, συνεπειάς.

Συμβίωσις μόνον τοπικῆ; ὄχι ὅμως καὶ τροπικῆ.

Τοπικῶς δηλ. ὁ καλὸς Χριστιανός, ὁ σεμνὸς νέος ἢ νέα, ὁ ἐντμος οἰκογενειάρχης κ.λπ. ζοῦν παραπλευρῶς πρὸς τοὺς κακοὺς. Καὶ δὲν καλοῦμεθα νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ φύγωμεν εἰς τὰς ἐρήμους, διὰ νὰ προστατευθῶμεν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ κακοῦ ποῦ μᾶς πιέζει. Δὲν καλοῦμεθα νὰ ἀλλάξωμεν τόπον ζωῆς. Ἄλλὰ μόνον εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς μας πρέπει νὰ προσέξωμεν. Νὰ μὴ μᾶς παρασύρῃ τὸ κοσμικὸν ρεῦμα. Νὰ μὴ «συσημηματισθῶμεν» (προσαρμισθῶμεν) πρὸς

ἀμαρτωλῶς καταστάσεις καὶ τὸ πνεῦμα « τ ο ὕ α ἰ ὠ -
ν ο ς τ ο ὕ τ ο υ » (Ρωμ. ιβ' 2). Τοπικῶς μὲν θὰ εἴμε-
θα ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος ἡμᾶς κόσμου καὶ τροπικῶς
θὰ εἴμεθα ξένοι καὶ ἄσχετοι καὶ ἀμέτοχοι εἰς ὅ,τι κακὸν
καὶ ἀμαρτωλῶν ὑπάρχει· γύρω μας.

Εἶδате τὰ ἄνθη τὰ εὐώδη; Ἐνῶ περιβάλλονται, καὶ
λιπαίονται, μὲ βορβορόν, δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν δυσω-
δίαν τοῦ βορβορόν, ἀλλ' αὐτὰ εὐωδιάζουν!

Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, εἰς τὸν αὐτὸν κήπον, εἰς τὴν
ἰδίαν γλάστραν ὑπάρχει ἡ εὐωδία τοῦ ἄνθους καὶ ἡ
δυσωδία τοῦ βορβορώδους λιπάσματος. Ἔτσι καὶ μέσα
στὴν ἰδίαν κοινωνίαν μποροῦν νὰ ὑπάρχουν, ἡνωμένοι
τοπικῶς καὶ χωρισμένοι τροπικῶς, οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοί.
Αὐτὴν τὴν ἔνοιαν ἔχει ἡ ἱερὰ προτροπή· «ξένον
τόκον ἰδόντες, ξενωθῶμεν τοῦ
κόσμου».

3. Ἐρωτᾶται ὅμως· πῶς θὰ κατορθωθῇ αὐτό; Καὶ
ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις· «ξενωθῶμεν τοῦ κόσμου, τὸν νοῦν
εἰς οὐρανὸν μεταθέντες». Νὰ στρέψω-
μεν δηλ. συχρὰ τὴν σκέψιν μας πρὸς τὸν οὐρανόν. «Ἄ-
νω σχῶμεν τὰς καρδίας». Νὰ ἐνθυμού-
μεθα τὸν Θεόν, τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Τὸ νόημα αὐτῆς τῆς προτροπῆς, ποῦ μᾶς προσανα-
τολίζει πρὸς τὸν οὐρανόν, δὲν εἶναι ἀδιαφορία διὰ τὰ ἐπί-
γεια ζητήματά μας. Ἀλλὰ σημαίνει νὰ ἐμπνεώμεθα ἄνω-
θεν, ἀπὸ θεῖαν καθοδήγησιν, ὥστε τὰ ἐπίγεια ζητήματά
μας νὰ ὀδηγοῦνται εἰς φωτισμένας λύσεις· λύσεις κατὰ
Θεόν· τὰς καλλιτέρας δυνατὰς καὶ αἰσίας λύσεις.

Ὁ θεὸς Ἀπόστολος Παῦλος διακηρύττει σχετικῶς
«ἡμῶν (τῶν χριστιανῶν) τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑ-
πάρχει» (Φιλιπ. γ' 20). Καὶ ἄλλοτε πάλιν συνιστᾷ
«τὰ ἄνω ζητεῖτε... τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ γῆς»
(Κολ. γ' 1). Συνθήματα καθοδηγοῦντα ποῦ πρέπει ὁ
χριστιανὸς νὰ ρίπτῃ τὸ βάρος εἰς τὰς ἐπιδιώξεις του·
ποῖα ἰδανικὰ καὶ ποῖα ἐλαττήρια πρέπει νὰ τὸν κινοῦν
εἰς τὴν ὅλην ζωὴν του.

Δυστυχῶς, «τὰ ἔργα τοῦ σκότους» ἐπιφέρουν πολὺν
σκοτισμὸν εἰς τὴν διάνοιαν. Μᾶς χρειάζεται, διὰ τοῦτο,
κάποιο φῶς ἐξ οὐρανοῦ ὡς ὀδηγός, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν
τὴν ὀρθὴν γραμμὴν εἰς τὰς ἐνεργείας μας, τὸν ὀρθὸν
προσανατολισμὸν τῆς ζωῆς μας, καὶ τὴν ὀρθὴν λύσιν
τῶν ζητημάτων μας.

Πολὺ διαφορετικὴ θὰ ἦτο ἡ ὄψις τῆς κοινωνίας, ἐὰν
ὁ κάθε χριστιανός, προτοῦ προδῆ εἰς οἰανδήποτε ἀπόφα-
σιν ἢ πράξιν, ἔστρεφε τὸν νοῦν του πρὸς τὸν οὐρανόν,
ὡς διὰ νὰ ἐρωτήσῃ, ποῖον εἶναι ἐν προκειμένῳ τὸ θέλη-
μα τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὸ ἀκολουθήσῃ καὶ συμμορφωθῇ
πρὸς αὐτό!

Πόσον εὐτυχεῖς θὰ εἴμεθα τότε, ὅταν θὰ ἐγίνετο τὸ
θέλημα τοῦ Θεοῦ «ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς»! Θὰ
ἐπληθύνετο ἡ ἀρετὴ· θὰ ἐπεκράτῃ τὸ ὀρθὸν καὶ τὸ δι-
καιον, ἡ ἠθικότης, ἡ ἐντιμότης, ἡ εὐσυνειδησία. Καὶ
ὅλοι—ἢ οἱ πολλοί— «τὸν νοῦν εἰς οὐρα-
νὸν μεταθέντες» θὰ ἤκουον καὶ θὰ ἀπεδέ-

χογοντο ὡς οὐράνια καὶ θεῖα μηνύματα αὐτὰ ταῦτα τὰ «δια-
τεταγμένα» (Λουκ. ιζ' 10) καθήκοντά μας.

Καὶ τὸ ζήτημα δὲ τῶν σχέσεών μας πρὸς πρόσωπα
καὶ καταστάσεις τοῦ κοσμικοῦ περιβάλλοντος λύεται ἄρι-
στα μὲ αὐτὸ τὸ κριτήριον. Ὅ,τι δὲν ἐμποδίζει καὶ δὲν
παροδῶνται τὰς μετὰ τοῦ Θεοῦ σχέσεις μας· ὅ,τι δηλ.
δὲν ἀντιβαίνει πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι δεκτὸν
ἀνεπιφυλάκτως. Εἶναι ἐπιτρεπτόν καὶ ὡς πράξις καὶ ὡς
σχέσις καὶ ὡς ἀπόλαυσις μας. Καὶ ὅ,τι προσκορβεῖ εἰς
τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ πρέπει ἐπιμελῶς νὰ τὸ ἀποφεύγωμεν.

Ὁ Θεὸς (λέγει ὁ σοφὸς Σολομὼν) «παρέθηκέ σοι πῦρ
καὶ ὕδωρ· οὐδ' ἐὰν θέλῃς, ἐκτενεῖς τὴν χεῖρά σου» (Σοφ.
Σειρ. ιε' 15). Ἐμπρὸς εἰς αὐτὸ τὸ δίλημα εὐρισκόμεθα
συνήθως. Καλούμεθα νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ τοῦ πυρὸς
καὶ τοῦ ὕδατος, τ.ἔ. μεταξὺ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς.
«Ἐγαντι ἀνθρώπων ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἐὰν εὐ-
δοκήσῃ [τις], δοθήσεται αὐτῷ» (αὐτόθι 16). Ἀπὸ τὸ ἕνα
μέρος κάτι κακὸ μᾶς ἐλκύει καὶ μᾶς πιέζει· ἀπὸ τὸ ἄλλο,
κάποιο καθήκον μᾶς καλεῖ. Θὰ εἶναι σοφὴ ἡ ἐκλογή μας,
ἐὰν «ξέγον τὸκον ἰδόντες, ξενωθῶ-
μεν τοῦ κόσμου, τὸν νοῦν εἰς οὐ-
ρανὸν μεταθέντες» καὶ πορευόμεθα τὴν
ὁδὸν «τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν».

16. Η ΠΛΑΤΥΤΕΡΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ

«Χαῖρε, Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα».

Θαυμασταὶ ἀντιθέσεις ὑπογραμμίζονται ἀλληλοδια-
δόχως εἰς τοὺς στίχους τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου. Καὶ ἀπο-
κορυφώνονται εἰς τὸ «Χαῖρε, Νύμφη ἀνύμ-
φευτε». Ἀνυμνεῖται ἡ Παναγία, Παρθένος καὶ Νύμ-
φη συγχρόνως! Ἀειπάρθενος Μητέρα τοῦ ἐνανθρωπή-
σαντος Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

«Ὁ Ἀχώρητος παντὶ πῶς ἐχωρήθη ἐν γαστρί;», διε-
ρωτᾶται ἄλλος ἱερὸς ὕμνογράφος. Ἀλλ' ὁ ἐμπνευσμένος
συντάκτης τῶν «Χαιρετισμῶν» θαυμάζει τὸ μέγα μυστή-
ριον τῆς εὐδοκίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἡ
σοφία τοῦ Θεοῦ ἐπραγματοποίησε τὴν ὑπέρβασιν τῆς ἀκα-
τάληπτου ἀντιθέσεως, διαδύλεψε εἰς αὐτὴν
θαυμαστὴν σύγθεσιν μᾶλλον καὶ φάλλει· «Χαῖ-
ρε, ἡ τὰναντία εἰς ταῦτ' ἄγαγοῦ-
σα· χαῖρε, ἡ παρθενοῦ καὶ λο-
χεῖαν ζευγῦσα».

Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἐξυμνεῖ τὸ ἐκπληκτικὸν γεγονός,
ὅτι τὸν Ἀπειρον καὶ Ἀπεριχώρητον Θεὸν ἐχώρησαν ἐν-
τὸς Αὐτῆς ἡ Παναγία Παρθένος καὶ τὴν προσφωνεῖ ὡς
ὑπερκόσμιον Χώραν τοῦ Ἀχωρήτου! καὶ τῶν οὐρανῶν
πλατυτέραν.

«Χαῖρε, Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα».

Διὰ τὴν προσέγγισιν—διὰ μέσου τῆς πίστεως πάν-
τοτε— αὐτοῦ τοῦ ὑπερφουδῶς μυστηρίου, ἐκθέτε· ὀρισημέ-
νας ἐποικοδομητικὰς σκέψεις ὁ ἱ. ὕμνοδός.

1. Ὅμιλῃ ἐν πρώτοις διὰ τὴν ἀπειρον συγκατάβασιν
τοῦ Θεοῦ.

«Συγκατάβασις γὰρ θεϊκή, οὐ

με τὰ βασίς δὲ τοπικὴ γέγονε», κατὰ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὴ δὲ ἡ συγκατάβασις ἀπέδλεπεν εἰς ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀρχικὴν του περιωπὴν πλησίον τοῦ Οὐρανοῦ Πατρὸς. Κατεβαίνει εἰς τὴν γῆν ὁ Θεὸς «ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β' Κορ. δ' 6), διὰ τὴν ἀνεδάσθη τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν οὐρανόν. Διότι ὁ ἀνθρώπος ἐπλάσθη ὡς κορωνὶς τῆς Δημιουργίας. Καὶ εἶχε τὴν ροπὴν πρὸς τὰ ἄνω. Πλασμένος «κατ' εἰκόνα Θεοῦ», διέθετεν ἔξοχα χαρίσματα, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ ἀναβῆ ἀκόμη ὑψηλότερα! νὰ ἐπιτύχῃ τὸν βαθμὸν ἑκείνον τῆς ἡθικῆς τελειώσεως πού χαρακτηρίζεται ὡς «καθ' ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλὰ ἔκαμε λάθος εἰς τὸν δρόμον πού ἠκολούθησε. Μᾶλλον παρεπλανήθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου! καὶ ἐπίστευσεν ὅτι θὰ μπορούσε νὰ σφετερισθῆ ἀθαιρέτως καί, οὕτως εἰπεῖν, ἐπαναστατικῶς θέσιν ἰσοστάσιον πρὸς τὸν Θεόν!, ὅπως τοῦ εἰσηγήθη ὁ πονηρὸς («καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί»), διὰ τὴν τὸν παρασύρη.

Δὲν ἦτο αὐτὸς ὁ δρόμος πού θὰ τὸν ὠδηγοῦσε πρὸς τὴν «θέωσιν». Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπετύχχανε χρησιμοποιοῦν τὴν ἔμφυτον διάθεσιν πού τοῦ ἐνέδωκεν ὁ Θεός, νὰ «φέρεται ἐπὶ τὴν τελειότητα», δηλ. πρὸς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», συμμορφούμενος καὶ ὄχι ἀντιστρατευόμενος πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Μὲ τὴν ἀντίθετον (καὶ ἀντι-θεον) τακτικὴν ἐξέπεσαν, ἀντὶ τὴν ὑψωθῆ, καὶ ἄπτερος πλέον καὶ ἡθικῶς ἀνίσχυρος εὐρέθη μακρὰν τοῦ Θεοῦ καὶ μακρὰν τῆς ἰδίας του εὐτυχίας καὶ χαρᾶς.

Καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον πλέον νὰ ὑψωθῆ καὶ ἐπαυέρη τὴν θέσιν του πλησίον τοῦ Θεοῦ, ἦλθεν Αὐτὸς ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν, «ὁ οὐλόμεινος ἐλκύσα: πρὸς τὸ ὕψος» τὸν παραπεσόντα ἀνθρώπον. Ἦλθε νὰ τοῦ δώσῃ χεῖρα βοηθείας καὶ νὰ τὸν ἀνορθώσῃ, («πεπτωκότα τὸν Ἀδάμ παγγενῆ ἀναστήσας ὡς φιλόανθρωπος»). Ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως Του δωρούμενος εἰς ἡμᾶς, τὴν χάριν καὶ τὴν σωτηρίαν.

Τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ ὑπῆρξε παιδαγωγικώτατον καὶ σοφώτατον. «Ὁμοίω γὰρ τὸ ὁμοιον καλέσα» ἐφήρμωσε τὴν ἀρίστην παιδαγωγικὴν σοφίαν. Ἐκάλεσε τὸν ἀνθρώπον κατὰ τρόπον προσιτὸν εἰς τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. «Τὸν ἀπρόσιτον γὰρ ὡς Θεὸν ἐθεώρει: [ὁ κόσμος] πᾶσι προσιτὸν ἄνθρωπον» τὸν Σωτῆρα Χριστόν. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ὁ Θεὸς ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀνθρώπος, διὰ τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἦδωκε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ —ὡς υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου— «ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰω. γ' 16).

Διὰ τοῦτο «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ υἱὸς τῆς Παρθένου γίνεται». Καὶ ἡ Παναγία Παρθένος γίνεται: «Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα», τῶν οὐρανῶν πλατυτέρα.

2. Ἡ σοφὴ αὕτη οἰκονομία τοῦ Θεοῦ εἶχεν ἰδιαι-

τέραν πρακτικὴν σημασίαν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους. Ἰπὸ δύο μάλιστα ἀπόψεις.

α') Ὅταν ὁ Χριστὸς διεκήρυττεν, ὅτι «ἐγὼ εἰμι ἡ δόξαι καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» (Ἰω. ιδ' 6), τὸ ἔλεγε μὲ τὴν προσωπικὴν ἐμπειρίαν τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὴ ἐνῶ εἶχε λάθει πείραν ὄλων τῶν τρόπων κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δύναται νὰ πειρασθῆ. Τὸ λέγει: «πεπειρα(σ)μένος κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας» (Ἐβρ. δ' 15), ἐνῶ δηλ. ἔχει πειρασθῆ ἐξ ὀλοκλήρου ὅμοια πρὸς ἡμᾶς, χωρὶς ὅμως ὑποπέσει εἰς καμμίαν ἁμαρτίαν. Καὶ μᾶς παρέχει οὕτω τὸ τέλειον πρότυπον πρὸς μίμησιν. «Ἵμιν ὑπομιμάντων ὑπογραμμὸν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ», κατὰ τὸν θεόπνευστον λόγον τοῦ κορυφαίου Ἀπ. Πέτρου (Α' 6' 21). Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἔχομεν ἐνώπιόν μας ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἐκπεφρασμένον θέλημα καὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ὡς γραμμὴν πορείας εἰς τὴν ζωὴν μας, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ παραλλήλως ἔχομεν καὶ ζώσαν εἰκόνα, τὴν ἁγίαν Μορφὴν καὶ ζωὴν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς μίμησιν καὶ «συμ-μόρφωσιν» ἡμῶν —κατὰ κυριολεξίαν— πρὸς τὸν τέλειον «ὑπογραμμὸν» (πρότυπον).

β') Διὰ τὴν πραγματοποίησιν καὶ ἐπιτυχίαν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ μας, ἡ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν μᾶς παρακολουθεῖ ἐξ ἀποστάσεως καὶ ἀφ' ὑψηλοῦ. «Ἐνῶ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύναται: τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» (Ἐβρ. β' 18). Προσφέρεται πρόθυμος βοηθὸς καὶ δυνατὸς συμπαραστάτης ἡμῶν εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα! ἔτοιμος πάντοτε «τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι» καὶ αὐτοπραίρετος χορηγὸς τῆς θείας Του χάριτος, ἐκ συμπαθοῦς διαθέσεως πρὸς τοὺς «ἀγίαζομένους» (αὐτ. 11), τῶν ὁποίων συμμερίζεται τὸν ἀγῶνα, καθὼ καὶ «αὐτὸς πειρασθεὶς».

Ὁ ἀγίασμός, ἡ τελειώσις, ἡ «θέωσις» καί, ὡς προεῖπομεν, ἡ ὑψωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν» δὲν εἶναι εὐκολον ἐγχείρημα. Θὰ ἐλέγομεν ὅτι ἀνήκει εἰς «τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις» τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι «δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ». Καὶ ὁ χριστιανὸς, κοινωνὸς τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ σὺν Χριστῷ ἀγωνιζόμενος, κατορθώνει νὰ δαμάξῃ κακίαν καὶ πάθη καὶ νὰ γίνετα: «ἀγίαζομένη» ὑπαρξίς.

Εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος εἶχεν ἀναβῆ ὁ Ἀπ. Παῦλος. Καὶ ἠσθάνετο —καὶ ἔλεγε— «ζῶ δὲ οὐκέτι ἑγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστὸς» (Γαλ. β' 20). Εἶχε κάνει τέλειον βίωμα του τὸν «ὑπογραμμὸν» τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐθεώρει: ὅτι ζῆ μέσα του ὁ Χριστὸς. Εἶχε, ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, γίνε: καὶ αὐτὸς «Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα».

Ἵπὲρ πάντα ἀνθρώπων, ἡ Παναγία ὑψώθη εἰς τὸ οὐράνιον αὐτὸ ὕψος. Ἄνεδειχθη «δοχεῖον τοῦ Ἀστέκτου, χωρίον τοῦ Ἀπεῖρου Πλαστοουργοῦ».

«Θεοῦ ἀχωρήτου χώρα».

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀψίδος τοῦ Ἰεροῦ Βήματος προβάλλει: ὡς «Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν».

Δεόμενη πρὸς τὸν Παντοκράτορα Κύριον νὰ ὑψώσῃ καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν Του.

(Συνεχίζεται.)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 148 του προηγούμενου τεύχους)

2. Τα εὐαγγελικά ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὅπως μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ ἀρχαία Εὐαγγελιστάρια καὶ ἀπὸ τὴν παλαιὰ ὑμνογραφία τῶν Κυριακῶν αὐτῶν, δὲν ἦταν ἐξ ἀρχῆς τὰ σημερινά. Μόνο ἡ Α΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν διατήρησε τὸ παλαιὸ τῆς εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα (Ἰωάν. α΄ 44-52), ποὺ δὲν ἀναφέρεται στὸν ἑορτασμὸ τῆς ἀναστήλωσης τῶν ἁγίων εἰκόνων (Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας), ἀλλὰ στὴ μνήμη τῶν προφητῶν Μωϋσέως, Ἀαρὼν καὶ Σαμουὴλ (βλ. «ὄν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται» στίχ. 46), ποὺ ἦταν τὸ παλιὸ θέμα τῆς ἡμέρας. Στὸς προφῆτες ἀναφέρεται καὶ ὁ ἀπόστολος (Ἐβρ. ια΄ 24-26. 32-40), τὸ προκείμενο, τὸ ἀλληλουάζιο καὶ ἀρκετὰ παλαιὰ τροπάρια τῆς Κυριακῆς αὐτῆς. Οἱ ἄλλες Κυριακὲς (Β΄, Γ΄, Δ΄ καὶ Ε΄ τῶν Νηστειῶν) εἶχαν ἄλλα εὐαγγέλια ἀπὸ τὸ κατὰ Λουκᾶν, ἀντίστοιχα τὶς παραβολὲς τοῦ ἀσώτου, τοῦ τελώνου καὶ φαρισαίου, τοῦ καλοῦ Σαμαρείτου καὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑμνογραφία τῶν Κυριακῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἐβδομάδων ποὺ τὶς ἀκολουθοῦν. Ποῦ, πότε καὶ γιατί ἔγιναν οἱ ἀλλαγές αὐτὲς στὶς εὐαγγελικὲς περικοπὲς τῆς Τεσσαρακοστῆς δὲν μᾶς εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸ, γιατί τὸ ζήτημα δὲν ἔχει μελετηθῆ ἀρκετὰ. Προϋποθέτει πάντως γενικὴ ἀνακατάταξι τοῦ συστήματος τῶν ἀναγνωσμάτων τῶν περιόδου Λουκᾶ καὶ Μάρκου, ἀφοῦ οἱ ἀνωτέρω περικοπὲς περιλαμβάνονται ἤδη στὰ ἀναγνώσματα τῶν Κυριακῶν τῆς σειρᾶς τοῦ Λουκᾶ. Πάντως τὸν Ι΄ αἰῶνα, ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὸ Τυπικὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διαβάζαν τὰ σημερινὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα κατὰ τὶς Κυριακὲς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἦσως οἱ ἀλλαγές αὐτὲς ἔγιναν γιὰ νὰ προσαρμοθοῦν καλύτερα τὰ εὐαγγελικά ἀναγνώσματα στὰ θέματα τῆς Τεσσαρακοστῆς καὶ γιὰ νὰ συνδεθοῦν οἱ δυὸ τελευταῖες πρὸς τὸ πάθος καὶ τὸ Πάσχα, ὅπως εἶδαμε νὰ γίνεται καὶ στὴν προεόρτιο περίοδο τῶν Χριστουγέννων.

Γιὰ τὸ εὐαγγέλιο τῆς Α΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν μιλῆσαμε ἤδη. Ἡ μνήμη τῶν προφητῶν βρίσκεται σὲ συνάρτησι μὲ τὸ ἑορτολογικὸ θέμα τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου, τὴν πτώσι τῶν πρωτοπλάστων καὶ τὴ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων (βλ. στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: «προφήτας ἐξεπέστειλας... νόμον ἔδωκας εἰς βοήθειαν»).

Ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Β΄ Κυριακῆς τῶν Νηστειῶν (Μάρκ. β΄ 1-12, θεραπεία τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Καπερναοῦμ) ἔχει προφανῶς σχέσι ὄχι μὲ τὸ Πάσχα, ἀλλὰ μὲ τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἄφρασι τῶν ἁμαρτιῶν. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔχει ἐξουσίαν «ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας» (στίχ. 10. Πρβλ. καὶ στίχ. 5-9).

Τὸ ἀνάγνωσμα τῆς Γ΄ Κυριακῆς ἔχει τὴν ἀναφορὰ του στὸ σταυρὸ τοῦ Κυρίου (Μάρκ. η΄ 34 - θ΄ 1), ποὺ προσκυνεῖται κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ (Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως), εἴτε γιατί σ΄ αὐτὴ μετετέθη ἡ ἀνάμνησις τῆς εὐρέσεώς του ἀπὸ τὶς 6 Μαρτίου, εἴτε γιατί κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ συνέπεσε, ἴσως ὄχι τυχαῖα καὶ ἄσχετα ἀπὸ τὴ μετατεθεῖσα ἑορτὴ τῆς εὐρέσεως, ἡ μετακομιδὴ τῶν «τιμίων ξύλων» κατὰ τὸν ΣΤ΄ αἰῶνα ἀπὸ τὴν Ἀπάμεια στὴν Κωνσταντινούπολι. Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κατὰ μίμησι τοῦ Κυρίου ἐσταυρωμένη ζωὴ τῶν ὀπαδῶν Του εἶναι ἀπὸ τὰ κύρια θέματα, ποὺ διαποτίζουν ὀλόκληρη τὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Δ΄ Κυριακῆς (Μάρκ. θ΄ 17-31) ἔχει θεματικὴ σχέσι μὲ τὴν Τεσσαρακοστή, τὸν ἀγώνα κατὰ τοῦ διαβόλου καὶ τὰ πνευματικὰ ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ μόνο κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου μπορεῖ νὰ νικηθῆ, τὴν προσευχὴ καὶ τὴ νηστεία (στίχ. 29). Στὸ τέλος τῆς περικοπῆς περιλαμβάνεται καὶ ἡ πρώτη πρόρρησις τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὸ σταυρικὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασί Του.

Στὴν Ε΄ Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν σαφῶς ἔχουμε μιὰ προεόρτιο περικοπὴ (Μάρκ. ι΄ 32-45), ἀφοῦ ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὴ λεπτομερεστέρη προφητεία γιὰ «τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν» (στίχ. 32). Στὶς δυὸ αὐτὲς τελευταῖες Κυριακὲς τὸ παράλληλο μὲ τὶς δυὸ προεόρτιες Κυριακὲς τῶν Χριστουγέννων εἶναι πολὺ ἐμφανές.

Ἀ λ λ η λ ο γ ρ α φ ί α

Αἰ δ ε σ ι μ. π. Ν. Σ τ α σ ι ν ὀ π ο υ λ ο ν. Γιὰ τὴ σχέση μετὰ ξὺ τῆς Κυριακῆς τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ζ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς τῆς Δ΄ Λουκᾶ (η΄ 4-15), ποὺ διαβάξαμε κατ' αὐτὴν γράψαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 179 ἐρώτησι. Ἡ περίπτωση αὐτὴ μοιάζει μὲ τὴν περίπτωση τῆς Κυριακῆς τῶν Προπατόρων. Ἐγινε ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς τῆς πρὸ ταιριαστῆς ἀσφαλῶς περικοπῆς Ματθ. ε΄ 14-19 («Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου...»), τελικὰ ὅμως δὲν θέλησαν νὰ ἀθετήσουν τὴν παραδοσιακὴν σειρά τῶν Κυριακῶν τοῦ Λουκᾶ. Προτίμησαν νὰ ἐπιλέξουν τὴν πρὸ κατάλληλη ἀπὸ τὶς πλησιέστερες πρὸς τὴν περίοδο ποὺ κινεῖται ἡ Κυριακὴ τῶν ἁγίων Πατέρων περικοπὲς (Γ΄ καὶ Δ΄ Λουκᾶ), ὅπως ἔκαναν καὶ μὲ τὴν Κυριακὴ τῶν Προπατόρων. Ἀπὸ τὶς δυὸ αὐτὲς εὐαγγελικὲς περικοπὲς προκρίθηκε ἡ Δ΄ Λουκᾶ (παραβολὴ τοῦ σπορέως), προφανῶς γιατί οἱ πατέρες τῶν Συνόδων παραβάλλονται πρὸς τοὺς καλοὺς σπορεῖς καὶ οἱ αἱρετικὲς διδασκαλίαι πρὸς τὰ ξιζάνια ποὺ συμπνίγουν τὸ σίτο ἢ καὶ οἱ αἱρετικοὶ πρὸς τὸ διάβολο ποὺ αἶρει τὸ λόγο ἀπὸ τὶς καρδίαι τῶν ἀνθρώπων.

ΟΣΙΑΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΚΕΧΡΟΒΟΥΝΙΟΥ

Τοῦ Ἀρχιμ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ
Ἱεροκήρυκος Ἱ. Ἱ. Εὐαγγελιστρίας Τήνου

Καθημερινὴ καὶ ἀπαραίτητη ἐπιδίωξη τῶν Μοναχῶν ἦταν ἡ ἀνύψωση τοῦ πνεύματος μετὰ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ σκληραγωγία. Στὴν κακοπάθεια ἕνεκα τοῦ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ κλίματος προσέθεταν καὶ τὶς δικές τους ἀσκήσεις, οἱ ὁποῖες τὶς παρουσίαζαν ὡς «ἀληθινούς σκελετούς» καὶ «ὡς ἀνθρωπίνους σκιάς» μετὰ μάτια λυωμένα καὶ θυσιζόμενα στὸ δάθος τῶν κογχῶν ἀπὸ τὴν ἀγρυπνία, μετὰ

Μονῆς Κεχροβουνίου, σ. 87). Ἐκεῖ συναντοῦσε κανεὶς μορφές ἐξαύλωμένες.

Ἡ Γερόντισσα Ζηνοβία Ζαλάμα ἀπὸ τὰ Δυὸ Χωριά τῆς Τήνου ἀνήκει σ' αὐτὴ τὴν κατηγορία τῶν ἀσκητριῶν καὶ διαστῶν. Εἰσήλθε στὸ Μοναστήρι 19 ἐτῶν. Ἦταν πανέμορφη, ὑψηλὴ, χαριτωμένη. Τὴ Μοναχικὴ ζωὴ διδάχθηκε ἀπὸ τὴ Μοναχὴ Πελαγία Φραγκούλη ὑποτακτικὴ τῆς ἁγίας Πελαγίας. Σ' ὅλη τῆς τῆ ζωὴ ἔμεινε στὸ κατώι χωρὶς ἥλιο, χωρὶς θέρμανση καὶ ἰδιαίτερη περιποίησι. Ἀγαποῦσε τὴν καρδιακὴν προσευχὴν καὶ τὶς γονυκλισίες. Μέχρι σήμερα σῶζεται τὸ σκαμνάκι ποὺ ἔκανε τὶς μετανοίες τῆς βαθουλωμένο στίς δυὸ μεριές ὅπου ἡ θέσι τῶν γονάτων. Ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀσκησὴν ἐκύρτωσε καὶ ἔγινε ἀγνώριστη. Ποτὲ δὲν ἐγίγχε τὴν πορτοσιά τοῦ Μοναστηριοῦ παρὰ μόνο ὅταν γηροκόμησε τοὺς γονεῖς τῆς. Ἀγαποῦσε μετὰ ὑπερβάλλοντα ζῆλο τὴν ἀγρυπνία. Ἦταν στολισμένη μετὰ δάκρυα, μετὰ νηστείες καὶ ἐνάρετα κατορθώματα. Ὅλη τῆς ἡ ζωὴ ἦταν λουσιμένη στὴν ἀγάπη καὶ στὴ θυσία. Παροιμιώδης ἔχει παραμείνει ὁ χαιρετισμὸς ποὺ ἀπηρῶθνε στίς διερχόμενες ἀπὸ τὸ κατώι τῆς ἀδελφές: «καλῶς τὴν εὐλογημένην ὁ Θεὸς νὰ σὲ εὐλογῆσει». Τρεῖς μέρες πρὶν τὴν κοίμησίν τῆς ἡ Παναγία τὴν εἰδοποίησε μετὰ ὄραμα. Ἀγγελοφορέθηκε, ὅπως λένε οἱ Μοναχέες, τὴν ὥρα τοῦ ἐξάψαλμου. Τελευταῖες τῆς λέξεις στίς ἀδελφές, ποὺ ζήτησαν νὰ τὴν σηκώσουν καὶ νὰ τὴν πᾶνε στὸ κελλί τῆς ἦταν: «Νὰ τελειώσε: πρῶτα ὁ ἐξάψαλμος».

Μετὰ ζωὴν προσευχῆς τελειώθηκε στὴν ὥρα τῆς προσευχῆς (21 Ὀκτωβρίου 1938).

* * * *

Ἡ Μοναχὴ Ἀγαθονίκη, ἡ πρῶτη Τουρκάλα Ἀλῆμουλα, εἶναι μιὰ συγκινητικὴ ἱστορία.

Γεννήθηκε στὴ Μ. Ἀσία. Ὁ πατέρας τῆς ἦταν Χότζας — ὀθωμανὸς ἱερέας. Ἦταν σοφὸς ἄνθρωπος καὶ πολλοὶ τὸν ἐπισκέπτοντο καθημερινὰ γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴν του. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς συχνὰ μετὰ βαθὴ ἀναστεναγμὸν ἔλεγε: «Κάποιον παιδί μου θὰ προδώσει τὴ θρησκεία μας». Ἡ κόρη του ἡ Ἀλῆμουλα, ἡ κατόπιν ὀνομασθεῖσα Σοφία ἀγαποῦσε πολὺ τοὺς χριστιανούς Ἐβλῆλγες. Μετὰ μέρα στὴ γειτονιά τῆς μιὰ χριστιανὴ εἶχε καλέσει τὸν ἱερέα γιὰ εὐχέλαιο. Ὅταν τελειώσε, ἔτρεξε ἡ Ἀλῆμουλα καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τῆς κάνει καὶ ἐκείνης τὸ εὐχέλαιο. Ὁ ἱερέας φοβούμενος, ὅτι μετὰ τυχὸν ἄρνησίν του ἦταν δυνατὸν νὰ δυσαρεστοῦσε τὴν κόρη τοῦ Χότζα καὶ νὰ εἶχε συνέπειες, τῆς ἔκαμε τὸ εὐχέλαιο καὶ τῆς ὑπέδειξε νὰ μὴ πετάξῃ τὸ ἅγιο λάδι σὲ ἀκατάλληλο τόπο. Ἐκείνη τότε ἤπιε ὅλο τὸ εὐχέλαιο ἀπὸ εὐλάβεια.

πρόσωπα ὠχρὰ καὶ καταμαραμένα ἀπὸ τὴ νηστεία καὶ μετὰ γόνατα ἀποσκληρυμένα ἀπὸ τὶς πολλὰς μετανοίες, μαρτύρια τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς σωματικῆς βίας (βλ. ἔγγραφο τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων Ν. Ζυγομολᾶ, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, εἰς Πρωτοπαπᾶ Νικολάου, Ἀρχιμ. Ἱστορικὰ τῆς Ἱερᾶς

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 150 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12 τεύχους

Τὸ ἴδιο θράδου εἶδε στὸν ὕπνο της τὸν Τίμο Πρόδρομο νὰ τῆς λέγει: «Καλὸ εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔκαμες, ἀλλ' ἂν δὲν γίνεις χριστιανὴ δὲν ὠφελεῖσαι». Συγκλονισμένη ἀπὸ τὸ ὄραμα καὶ γεμάτη ζήλο γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία ἐγκατέλειψε τὸ σπιτί της καὶ ἔφθασε στὴ Μυτιλήνη. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔφθασε στὴς Σέρρες ὅπου κατηχήθηκε καὶ βαπτίσθηκε χριστιανὴ μὲ τὸ ὄνομα Σοφία. Μὲ ὑπόδειξη τῆς Παναγίας ἔφθασε στὴν Τήνο ὅπου ἐπὶ πολλὰς νύκτες ἀγρύπνησε στὴς σκάλες τῆς Ἐκκλησίας παρακαλώντας τὴ Θεοτόκο νὰ τῆς δείξει δρόμο σωτηρίας. Κατέληξε στὸ Μοναστήρι τοῦ Κεχροβουνίου ὅπου ἔγινε Μοναχὴ καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Ἀγαθονίκη.

Πέρασε τὴ ζωὴ της συνεχῶς μὲ τὸ κατὰ Θεὸν πένθος. Ἐκλαψε ἀκατάπαυστα καὶ εἶχε μιὰ ἀνείπωτη ἐσωτερικὴ χαρὰ. Συνέθη ὅτι γράφει ὁ ὁσιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος: «Ὅστις ἐν πένθει διηγεκεῖ κατὰ Θεὸν πορεύεται, οὗτος καθ' ἡμέραν ἐορτάζων οὐ παύεται.» (Ἰ. Κλίμακος, Λόγος Ζ', Περὶ χαροποῦ πένθους, § λη'). Αὐτὴ ἡ χαρμολύπη ζωγραφίζεταν στὸ πρόσωπό της. Ἦταν ἀπλή, ἔγκρατῆς, νηστευτῆς. Ἁγία μορφῆ. Ἐκοιμήθη στὴς μέρες μας ὀσιακὰ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγαπημένου της Ἰησοῦ στὰ χεῖλη.

* * * *

Ἡ Θεοφανὴ Βιδάλη, Ἠγουμένη κατὰ τὰ ἔτη 1933 - 1941 ὑπῆρξε μιὰ σπάνια ὀσιακὴ μορφῆ.

Ἡ ψυχὴ της ἦταν πρᾶξι, γεμάτη γνώση καὶ σύνεση.

Ἀγράμιατη, ἀλλὰ σοφὴ μὲ τὴ μόρφωση ποὺ χαρίζεται στὸν ἄνθρωπο ὁ φόδος τοῦ Θεοῦ, ἀξιώθηκε τῆς μεγάλης τιμῆς νὰ κυβερνήσει μὲ ἀγάπη καὶ διάκριση τὴ μάδρα τοῦ Κεχροβουνίου. Χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ παιδικὴ της ἀπλότητα. Τὴν στόλιζαν οἱ ἀρετὲς τῆς μακαρίας ἀνεξικακίας καὶ τῆς ἀοργησίας. Κάθε θράδου μετὰ τὴν ἀκολουθία τοῦ Μικροῦ Ἀποδείπνου συνήθιζε νὰ γυρίζει ὄλο τὸ ἡγουμενεῖο καὶ μὲ τὸ πῆλινο θυμιατὸ της νὰ θυμιάζει τίς εἰκόνας ποὺ ὑπῆρχαν στοὺς τοίχους τῶν δωματίων.

Ἐνα θράδου καθὼς ἔμπαινε στὴ σάλα γιὰ νὰ θυμιάσει: τὰ ἅγια Λείψανα, εἶδε νὰ κάθεται στὸν καναπέ μιὰ λευκοντυμένη γυναίκα. Χωρὶς κἄν νὰ ὑποφιασθεῖ, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θεϊκοῦ δράματος μὲ ἀπλότητα τὴν πλησίασε καὶ τῆς εἶπε: «Ποῦ ὀρέθηκες τέτοια ὄρα κυρά μου στὸ γουμενεῖο; ποῖα εἶσαι; Τότε ἡ λευκημονοῦσα κυρία μὲ γλυκύτητα τῆς ἀποκρίθηκε: «Ἐγὼ ἐδῶ μένω, εἶμαι ἡ νοικοκυρὰ» καὶ ἀμέσως ἐξαφανίσθηκε.

Ἀπὸ τότε ἡ Γερόντισσα Θεοφανὴ δὲν κἄθησε ποτὲ στὴ θέση αὐτῆ τοῦ καναπέ. Ἐλεγε πάντα μὲ συγκίνηση: «Ἡ θέση αὐτῆ εἶναι τῆς Παναγίας».

Ὅταν κάποτε ἀρρώστησε ἡ ὑποτακτικὴ της μὲ δαρεῖα ἀρρώστεια πρὸς θάνατον, τῆς συνέθη αὐτὸ τὸ θαυμαστό. Παρακαλοῦσε νύκτα - μέρα τὴν Παναγία καὶ καθὼς ὑπηρετοῦσε τὸ ἱερὸ Βῆμα μονολογοῦσε λόγια θερμῆς ἐκείας στὴν Κυρία τῶν ἀγγέλων γιὰ τὴ νεαρὴ της ὑποτακτικῆ. Μιὰ μέρα καθὼς γονατιστῆ παρακαλοῦσε ἄκουσε μιὰ φωνὴ νὰ τῆς λέγει: «Ἐχε τὰ θάρρη σου στὸ Θεὸ καὶ νεκροὺς ἀνασταίνει». Τὴν ἴδια ὄρα ἡ νεαρὴ Ἐδπραξία πῆρε πρὸς τὸ καλύτερο.

Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κοιμηθεῖ, ἀφοῦ κοινώνησε εἶπε τὸν ὕμνο: «Μνήσθητι εὐσπλαγχε καὶ ἡμῶν καθὼς ἐμνημόνευσας τοῦ Ληστοῦ ἐν τῇ Βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν» καὶ σταυρώνοντας τὰ χεῖρα της ἀφήκε τὸ πνεῦμα (ἰ 1960 ἑτῶν 87).

* * * *

Στὴ Μονῆ συνανατὰ κανεῖς ἱστορίες φιλόθεες σὰν ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρουν τὰ Συναξάρια τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἐκλεκτὲς ψυχὲς κινούμενες ἀπὸ θεῖο ἔρωτα ἐγκατέλειψαν τοῦ κόσμου τὰ τεργὰ γιὰ νὰ ἐπιδοθοῦν στὴ γλυκύτητα τῆς μετ' αὐτοῦ κοινωνίας. Ὁ θεῖος ἔρωτας εἶναι μιὰ δύναμη ποὺ ἀπελευθερώνει τὸν ἄνθρωπο μέχρι σημείου νὰ ἀρνεῖται τὸν ἴδιο τοῦ ἐαυτοῦ. Μιὰ ψυχὴ ποὺ φλέγεται ἀπὸ τὸ θεῖο ἔρωτα δὲν λογαριάζει συγγένειες, θέσεις, δόξες. Τὰ ἀρνεῖται ὅλα γιὰ νὰ κερδίσει τὴν ἀγάπη τοῦ Νυμφίου.

Ἡ Μοναχὴ Πελαγία Μαραβέλα ἦταν μιὰ ψυχὴ ποὺ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα. Γεννήθηκε στὴν Πελοπόννησο. Οἱ γονεῖς της πολὺ ἐνωρίς τὴν πάντρεψαν βιαιῶς μὲ ἕνα εὐκατάστατο νέο τῆς περιοχῆς τους. Ἐκείνη ὁμως ποθοῦσε τὴν Μοναχικὴ ζωὴ καὶ γι' αὐτὸ μετὰ τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου μὲ τὴν πρόφαση ὅτι πάει νὰ ἀλλάξει φόρεμα ἔφυγε κρυφά. Τρία ἡμερόνυχτα περπατοῦσε ἀσταμάτητα. Ἰστέρα ἀπὸ τὴν τριήμερη αὐτὴ ὀδοπορία ἔφθασε σ' ἕνα χωριό. Κατ' εὐθείαν πῆγε στὸ σπιτί τοῦ παπᾶ στὸν ὁποῖο ἐξομολογήθηκε τὰ συμβάντα καὶ τὴν ἐπιθυμία της νὰ γίνῃ Μοναχὴ. Ὁ ἱερεὺς τὴν καθοδήγησε καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφθασε στὸ Μοναστήριον τοῦ Κεχροβουνίου (1901). Ὁ σύζυγός της σφοδρὰ ἐρωτευμένος μαζί της τὴν ἀναζητοῦσε ἐπὶ χρόνια. Ὅταν ἔμαθε ὅτι ὀρισκόταν στὴ Γυναικεία Μονῆ τῆς Τήνου ἤλθε γιὰ νὰ τὴν πάρει διὰ τῆς βίας. Ὅμως ἡ τότε Ἠγουμένη ἐπέσπευσε τὸ χρόνο τῆς δοκιμασίας της καὶ τὴν ἔκλειρε Μοναχὴ δίνοντάς της τὸ ὄνομα Πελαγία. Ἔτσι παρέμεινε σὲ ὄλη της τὴ ζωὴ στὸ Μοναστήριον καὶ δὲν παρέλειπε νὰ προσεύχεται γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ συζύγου της.

Ἰστέρα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἕνας νέος παρουσιάσθηκε στὸ Μοναστήριον καὶ τὴν ζητοῦσε. «Εἶμαι γιὸς τοῦ πάδου» (τοῦ πρώην συζύγου της) τῆς εἶπε, «καὶ μ' ἔστειλε ὁ πατέρας μου νὰ πάρω τὴν εὐχή σας, γιατί πρόκειται νὰ γίνω Μοναχός». Ἦδη ὁ πατέρας μου εἶναι στὸ Ἅγιον Ὄρος Μοναχός». Εὐχαρίστησε τὸ Θεὸ ἡ Πελαγία καὶ ἔδωσα τὴν εὐχή της.

Ἐξῆσε τὴν καλογερικὴ της μὲ συνέπεια, σιωπὴ καὶ ταπεινοφροσύνη. Καθημερινῆ της πνευματικὴ τροφὴ ἦταν οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας. Ἐκοιμήθη τὸ ἔτος 1953.

(Συνεχίζεται)

Παρακαλοῦνται ὅσοι ἀποστέλλουν ταχυδρομικὲς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Θεολογία», «Ἐκκλησία» καὶ «Ἐφημέριος», νὰ σημειώνουν καὶ τὴν αἰτία τῆς ἀποστολῆς.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΧΑΜΕΝΗΣ ΓΗΣ;

ΤΟΥ ΑΡΗ ΦΑΚΙΝΟΥ*

Πρώτα σηκωνόταν εκείνη, πρωί άξημέρωτα, άναθε φωτιά κι έφτιαχνε λίγο τσάι. Άργότερα, όταν δέν ύπηρε πιά τσάι, πήγαινε και μάζευε από τά χωράφια φλυσκούνι. "Όταν δέν τής θρυσκόταν και τó φλυσκούνι, ζέσταινε σέ μιá κούπα νερό, τó γλύκαινε λίγο με μιá πρεζούλα ζάχαρη και τó πινε. "Υστερα φόραγε ένα παλιό φουστάνι από πανί χοντρό κι άγριο και πήγαινε νά έτοιμάσει τά έργαλεία και τ' άλογο. "Όταν ó Βαγγέλης έδβαινε στην αύλή, έβρισκε τή Σοφία έτοιμη νά τόν περιμένει, άλλοτε με μιá τσάπα στón ώμο, άλλοτε με τήν άξινα ή άνεβασμένη στó κάρο με τά ήνια στó χέρι.

Τήν πρώτη φορά πού τήν θρῆκε έτσι, τής είπε πώς ήτανε ντροπή πράμα νά τούς δούνε οί χωριανοί, νά πούνε πώς ó Βαγγέλης παίρνει τή γυναίκα του στó χωράφι και τήν βάζει νά δουλεύει σάν τσιλάδα. "Η Σοφία άνασήκωσε τούς ώμους, έδειξε τίς χορταριασμένες αύλές, τά έγκαταλειμμένα σπίτια, τίς θεόκλειστες πόρτες και τά παράθυρα πού άργοςάπιζαν κι έγερναν πάνω στα στροφύλια τους σάν τσακισμένες φτεροϋγες: «Νά ποιá είναι ή άληθινή ντροπή», άποκρίθηκε.

Μετά συνήθισε νά τήν δλέπει πλάι του, έτσι, μέσα στó κάρο, στón δρόμο με τά έργαλεία στón ώμο, στó χωράφι, νά χώνεται: μέχρι τó γόνατο στην όργωμένη γή, στην λάσπη σάν πότιζαν, νά δουλεύει τόν σδανά, τó δρεπάνι, τήν άξινα. Τίποτα δέν τήν συγκρατούσε, τίποτα δέν τή λύγιζε: ή θροχή, τó λισπύρι, τó κρύο και τó χαλάζι έρχόντουσαν και τήν έβρισκαν όρθια: έφευγαν, και πάλι όρθια ήταν, βρεγμένη μέχρι τó κόκαλο ή με τόν ιδρωτα νά τρέχει μπουργάνα. Στρεφόταν, κοίταζε τόν Βαγγέλη πού δούλευε πλάι της και τού λέγε: «Μπρός, ακόμα λίγο και θα κάτσουμε νά φάμε». "Έβρισκαν ένα δέντρο ή προστατευόντουσαν από τού κάρου τόν όγκο, μοιραζόντουσαν μιá πατάτα ή λίγες έλιές, έπιναν από τó παγούρι τους μιá γουλιá νερό και πάλι ξανάρχιζαν. Πολ- λές φορές, μέσα στην άγρια νύχτα, οί χωριάτες ξεδιáκριναν ένα φώς νά τρέμει: και νά προχωράει, νά στέκεται για λίγο κι ύστερα πάλι νά παίρνει φόρα, άκουγαν κι

ένα άλογοκούδουνο πού και πού νά ντιντινίζει. «Είναί ó Βαγγέλης με τή Σοφία», έλεγαν: «ή μέρα δέν τούς φτάνει, παλεύουν με τή γή και τή νύχτα».

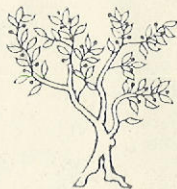
Τήν δούλευαν τή λιγοστή τους γή, πιó βαθιά, πιó λυσσασμένα, τά έργαλεία τους άναδαν, τ' άλογο κουραζόταν μά όχι εκείνοι. "Έφτιαξαν μιá καλύδα στην άκρη τού χωραφιού, κι όσο δέν έβρεχε, όσο δέ φυσούσε, έπεφταν και κοιμόντουσαν πάνω στó χώμα, κουκουλωνόντουσαν μ' ένα χράμι και μόλις τó πρώτο φώς τής ήμέρας γλιστραγε από τής καλύδας τά καλάμια, έβρισκε τής

Σοφίας τά μαλλιά άνακατωμένα με τού Βαγγέλη τά γένια, — άγρια, γεμάτα χώμα, σά ντοροβάτες πού χαν σμίξει ή μιá με τήν άλλη στην άκρη ενός έρημου δρόμου. "Υστερα, σάν έδβαινε ó ήλιος, ήτανε κιόλας όρθιοι,

* Άπόσπασμα από τó βιβλίο του: "Ιστορία μιας χαμένης γης", Έκδ. τού Βιβλιοπωλείου τής «Εστίας», Αθήνα 1983, σ. 192-198. Βλ. εισαγωγικά σχόλια στó προηγούμενο τεύχος τού «Έφημερίου» τής 15 Ιουνίου 1984, σ. 158.

στή μέση τοῦ χωραφιοῦ, στήν ἀρχή τὰ πουλιά τοὺς περ-
νοῦσαν γιὰ δέντρα καὶ δὲν τοὺς φοβόντουσαν, μὰ σὰν τοὺς
ἔδλεπαν νὰ σκύβουν, γ' ἀρπάζουν τ' ἀξίνια καὶ γ' ἀρχί-
ζουνε τὴ δουλειά, τρώμαζαν, ἔπαιρναν φτερό, πῆγγιαν
μακριὰ καὶ τοὺς κοίταζαν ἀποσβολωμένα.

Μιά μέρα, ἐκεῖ πού ὄργωναν, τ' ἄλογο χτύπησε τὸ
ποδάρι του σὲ μιὰ κρυφὴ πέτρα, πληγώθηκε ἄσχημα.
Φώναξαν τὸν ἀλμπάνη νὰ τὸ κοιτάξει, καὶ κείνος τοὺς
εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ περάσει μὴνας κι ὕστερα τὸ ζωντανὸ
νὰ ξαναπιάσει μεροκάματο. Λυπήθηκαν τ' ἄλογο, λυπή-
θηκαν τὸν κόπο τους, ἀλλὰ ἀκόμα πιὸ πολὺ γιὰ τὸ μισο-
σκαμμένο χωράφι: καὶ γιὰ τὰ δυὸ τσουβάλια σπόρο πού ἔχαν
ἀγορασμένο μὲ χίλιες στερήσεις. Πῆγαν νὰ δανειστοῦν
ἄλογο, μὰ κανεὶς δὲν τοὺς ἔδινε· λίγα τὰ ζωντανὰ πού
ἔχαν ἀπομείνει: στὸ χωριό, καιρὸς τῆς σπορᾶς, ὁ κάθε
ἄνθρωπος κοίταξε τίς δικές του ἀνάγκες κι ὄχι: τίς ξένες.
Δοκίμασαν ὕστερα νὰ συνεχίσουν τ' ὄργωμα μὲ τ' ἀξίνια,
μὰ δὲ γινόταν· τὸ σκάψιμο δὲν ἦταν βαθὺ καὶ ἡ δουλειὰ
δὲν προχώραγε γρήγορα. Ἀπελπίστηκαν, πῆγαν καὶ κά-
θισαν σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ μὲ τὴ συφορὰ στήν
καρδιά τους, ἔτοιμοι νὰ λυγίσουν, νὰ τὰ παρατήσουν, νὰ
πᾶνε καὶ νὰ γυρέψουν δουλειὰ καὶ φαῖ στὸς μεγαλοκτη-
ματίες, στοὺς πλοῦσιους.

Δοκίμασαν ὕστερα νὰ συνεχίσουν τ' ὄργωμα μὲ τ' ἀξίνια, μὰ
δὲ γινόταν.

«Ὁ ἐργαζόμενος τὴν ἑαυτοῦ γῆν ἐμπλησθήσεται ἄρτων»
(Παροιμίαι ιβ' 11). Φωτογραφία Δ. Βουχούρη (Χίος).

Ἐνας χωριάτης πού πέραγε ἀπὸ κεῖ, κάθισε καὶ
κουδέντισε μαζί τους, τοὺς παρηγόρησε:

—Ὁ Θεός, εἶπε. Θὰ σᾶς λυπηθεῖ ὅπως λυπάται
ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ σᾶς βοηθήσει.

—Καλὰ θὰ ἔταν νὰ κατέβαινε καὶ νὰ ἐρχόταν νὰ
ὀργώσει, κορόιδεφε πικρὰ ἡ Σοφία.

—Μὴν κολάζεσαι, κυρά· ὄλους τοὺς βοηθαεὶ ὁ Θεός,
μὲ τὸν τρόπο του.

Σὲ μιὰ στιγμή, ἡ Σοφία τὸν κοίταξε σὰ νὰ ἔχε πε-
ράσει ἀπὸ τὸ μυαλό της μιὰ ἀλλόκοτη καὶ σωτήρια
σκέψη:

—Ἐσύ, ρώτησε, θέλεις νὰ μᾶς βοηθήσεις;

—Τί νὰ σᾶς κάμω ἐγὼ ὁ ἔρημος; Εἶμαι φτωχὸς
σὰν καὶ σᾶς, δὲν ἔχω κι ἄλογο.

—Ἄλογο θὰ ὀροῦμε, μὴ χολοσκᾶς, τὰ χέρια σου
θέλουμε γιὰ ν' ἀποτελειώσουμε τ' ὄργωμα καὶ νὰ σπει-
ροῦμε. Καὶ σοῦ δίνω τὸν λόγο μου, θὰ φᾶς καὶ σὺ ἀπὸ
τὸ ψωμί μας.

Δὲν τὸν ἄφησε γ' ἀποκριθεῖ. Τινάχτηκε πάνω κι ἔκα-
νε νόημα τοῦ Βαγγέλη νὰ τὴν ἀκολουθήσει. Μπήκανε
στὸ μισοργωμένο χωράφι, ἡ Σοφία ἔβγαλε γρήγορα τὴν
λαμπαριά τοῦ ἀλόγου, ὕστερα μὲ τὸ χράμι καὶ μὲ σανὸ
προχειρόφτιαξε ἄλλη μία, τὴν ἔδεσε καλὰ μὲ σπάγκους
καὶ μὲ σκοινιά, τὴν πέρασε στὸ κορμί της καὶ τὴν δο-
κίμασε.

—Ἐμεῖς θὰ τραθήξουμε τὸ ζευγάρι, εἶπε στὸν Βαγ-
γέλη.

Οἱ δυὸ ἄντρες ἀποσβολώθηκαν, πάσχισαν νὰ τὴν με-
ταπείσουν, τῆς εἶπαν πὼς θὰ τῆς ἔπεφταν τὰ νεφρά,
πὼς κινδύνευε νὰ μείνει σακάτισσα, πὼς ἦταν σωστὴ
τρέλα. Τίποτα δὲν ἄκουγε ἡ Σοφία, δὲ φοβόταν γιὰ τὰ
νεφρά της, ἄς ἔμενε σακάτισσα, — δὲν τὴν ἔνοιαζε. Μό-
νο νὰ τελειωνε ἡ δουλειὰ, νὰ φυτευόταν τὸ χωράφι, νὰ
μὴν πῆγγιανε χαμένος ὁ σπόρος, νὰ ἔβαινε καὶ γιὰ κεί-
νη τὴ χρονιά τὸ ψωμί.

Εἶχε κιόλας ζωστεῖ τὴν αὐτοσχέδια λαμπαριά, τὴν
εἶχε δέσει: μὲ δυὸ τριχιές στὸ ζευγάρι καὶ περιέμενε τὸν
Βαγγέλη. Ἐκεῖνος πέρασε τοῦ ἀλόγου τὴ λαμπαριά καὶ
τὰ χάμουρα στὸ δικό του κορμί καὶ φώναξε τοῦ συγχω-
ριανοῦ πού τοὺς κοίταζε ἀποχαμένος νὰ πιάσει τ' ἄλιτρο
καὶ γ' ἀρχίσουν ζευγάρωμα.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πιὸ παλιούς τοῦ χωριοῦ θυμοῦνται:
καλὰ ἀκόμα καὶ σήμερα τὴν ἱστορία τοῦ Βαγγέλη καὶ
τῆς Σοφίας πού ζεύτηκαν στήν θέση τοῦ πληγωμένου

αλόγου τους κι ὄργωσαν. Διηγούνται για τὸν ἀσταμάτητο μὀχθο τοῦ πάμφτωχου ζευγαριοῦ, για τὴν πείνα καὶ τὴν ἀνείπωτη στέρηση, για τὸ κουρελιασμένο παλιοφούστανο τῆς γυναίκα, για τὰ γυμνά της πόδια ποὺ τσαλαδουτούσαν στὰ νερά, χτυποῦσαν στὶς πέτρες καὶ μάτωναν. Καὶ ἔλοι θυμοῦντα: τὴν καλαμιένια καλύδα ποὺ ἔταν στημένη σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ, για νὰ μπορεῖ τὸ ἀντρώγγο νὰ δουλέψει καὶ τὴ νύχτα φέγγοντας μ' ἓνα φανάρι.

«Βλέπαμε ἀπὸ μακριὰ ἓνα φῶς νὰ προχωράει: καὶ νὰ χάνεται μέσα στὴ νύχτα, νομίζαμε πὼς ἦμασταν κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ κάποιος ψάρευε μὲ πυροφάνι. Δὲν ἦταν ὅμως πυροφάνι: ἦταν ὁ Βαγγέλης καὶ ἡ Σοφία ποὺ φωτιζαν τὴ γῆ καὶ τὴν ἔσκαδαν».

Ἦσαν οἱ τοὺς συμπονοῦσαν για τὰ θάσανα ποὺ τοὺς εἶχαν βρεῖ, τοὺς πῆγαιναν νὰ φᾶνε, ὅ,τι θρῖσκόταν:

«Λίγα πράματα' μιὰ πατάτα, λίγες ἐλιές, ἓνα κομμάτι ψωμί, ὅ,τι περισσεύει. Τὶς περισσότερες φορὲς τ' ἀρνιόντουσαν, ἔλεγαν πὼς δὲν πεινοῦσαν. Ἦταν περήφανοι ἄνθρωποι καὶ δὲν ἤθελαν νὰ τοὺς ἐλεοῦμε».

Δὲν ἦταν μόνο ἀπὸ πόνεση καὶ για ἔλεος. Τοὺς ἔβλεπαν ἐκεῖ μὲρα τὴ μὲρα, νύχτα τὴ νύχτα, νὰ παλεύουν μονάχοι, ἀδοήθητοι καὶ νὰ μὴν θαρραλοῦν, νὰ μὴ λυγίζου, γιατὶ δὲν ἤθελαν νὰ ταπεινωθοῦν, νὰ προσπέσουν. Τοὺς ἔβλεπαν οἱ συγχωριανοὶ καὶ θυμόντουσαν καιροὺς ἀλλοτινοὺς, ξεχασμένους, τοὺς φάνταζαν ὡς ξεπεσμένες θεότητες τῆς γῆς, τοῦ χωμάτου, καὶ πάλευαν για νὰ ἐπιζήσουν σ' ἓναν κόσμο ὅπου βασιλεύαν ἄλλοι, καινούριοι θεοί, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς δὲν ἤθελαν νὰ πᾶνε καὶ νὰ τοὺς ἀπλώσουν τὸ χέρι.

«Ἦστερα τ' ἄλογο τους πληγώθηκε, δὲ μπορούσε πιὰ νὰ δουλέψει. Ἄλλοι: στὴ θέση τους θὰ ἔχαν ἀπελπιστεῖ, θὰ τὰ ἔχαν παρατήσει. Ἐκεῖνοι: ὄχι! ἄφησαν τ' ἄλογο νὰ ξεκουραστεῖ καὶ νὰ γιάνει καὶ ζεύτηκαν στὴ θέση του... Δὲν πιστεύαμε πὼς γίνεται νὰ φορέσουν οἱ ἄνθρωποι: λαϊμαριές καὶ χάμουρα, νὰ τραθήξουν τ' ἄλῆτρι».

Τὸ ἔμαθαν σ' ὅλο τὸ χωριό, ἀλλὰ τὸ πρᾶμα διαδόθηκε ἀκόμα μακρύτερα. Ὅταν ὁ ἥλιος ἔπεφτε, οἱ ξωμάχοι ποὺ ἔχαν τελειώσει τὸ μεροκόπι: πέρασαν ἐξέπιτηδες ἀπὸ κεῖνο τὸ μέρος για νὰ δοῦν τὸν Βαγγέλη καὶ τὴ Σοφία ποὺ ὄργωναν. Τοὺς κοίταζαν, τοὺς θαύμαζαν, ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους: μουσκεμένοι στὸν ἴδρωτα, γεμάτοι χῶμα, μὲ σφιγμένα τὰ δόντια, ἔσκυδαν, τραβοῦσαν ὁ ἓνας πλάι στὸν ἄλλο. Τὸ ἄλῆτρι: προχωροῦσε ἀργά, δύσκολα, ἔβρισκε τὸ ὄχι σὲ πέτρα καὶ σταματοῦσε, μὰ κεῖνο: τότε ζύγωναν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, πιανόντουσαν ἀπὸ τοὺς ὄμους, τὸ κουράγιο κι ἡ δύναμή τους μεγάλωναν καὶ μὲ μιὰν ἀπότομη κίνηση ξερίζωναν τὴν πέτρα καὶ συνεχίζαν.

«Χρειαστήσαν κάμποσες μέρες για νὰ μπορέσουν ν' ἀποτελειώσουν, μὰ ὅταν ὄργωσαν καὶ γύρισαν σπίτι τους,

τὰ σκοινιά καὶ οἱ λαϊμαριές τοὺς εἶχαν ἀνοίξει: πληγές, τὰ ρούχα τους ἦτανε γινομένα κουρέλια... Μιὰ Κυριακὴ ἦρθαν στὴν ἐκκλησία καὶ λειτουργήθηκαν, ἀνησπᾶστηκαν τὶς εἰκόνας καὶ κοινωνήσαν, τοὺς βλέπαμε ποὺ ἔκλαιγαν».

Γ. Μόσχου, «Στάχια», 1936.

Πὼς νὰ μὴν κλάψουν... Για μιὰν ἀκόμα χρονιά θὰ ἔχαν ψωμί, για μιὰν ἀκόμα χρονιά δὲ θὰ ἔπλωναν τὸ χέρι, δὲν θὰ περίμεναν κεῖνον τὸν κιτριναῖρη ὑπάλληλο ποὺ ἔρχόταν ποῦ καὶ ποῦ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ μοίραζε τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ κράτους στοὺς φτωχοὺς καὶ στοὺς ἄνεργους. Ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνει. Ἀποκεῖ καὶ πέρα θὰ μπορούσαν ν' ἀντέξουν σ' ὅλες τὶς πείνες καὶ τὶς δίψες τοῦ κόσμου. Θὰ ἔστρωναν κάθε θράδι: τὸ φτωχικό τους τραπέζι, ξέροντας καλὰ ὅτι ἀκόμα καὶ τ' ἀποτελευταῖο ψίχουλο τοῦ ψωμοῦ θὰ ἔταν δαμένο μὲ τὸν κόπο τους, μὲ τὸν ἴδρωτά τους, ἢ κάθε μπουκιὰ θὰ τοὺς θύμιζε τὸ χωράφι ποὺ ἔχαν ὄργώσει μονάχοι τους, ζεμένοι οἱ ἴδιοι: στ' ἄλῆτρι.

Ἐπιλογή κειμένων καὶ φωτογραφιῶν
Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΑΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Στὰ βιβλία ποὺ κυκλοφόρησαν πέρυσι (1983) μὲ θέμα τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ἀνήκει καὶ μιὰ ἐργασία τοῦ βοηθοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μεγάλης Βρετανίας — Ἐπισκόπου Διοκλείας — Κάλιστου Ware, ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν. Πρόκειται γιὰ τὴν γερμανικὴ μετάφρασι τοῦ ἀγγλικοῦ βιβλίου τοῦ συγγραφέα: «ὁ ὀρθόδοξος δρόμος», ἡ ὁποία κυκλοφόρησε στὶς γνωστὲς ἐκδόσεις Herder, μὲ μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα εἰσαγωγή τοῦ καθολικοῦ μοναχοῦ Emmanuel Jungclaussen.

Ἡ ἐργασία τοῦ Ware διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα βιβλία αὐτοῦ τοῦ εἶδους, δεδομένου ὅτι ὁ συγγραφέας τῆς κατορθώνει νὰ μᾶς δεῖξει μὲ βάσι τὴν προσωπικὴ του πείρα καὶ τὸν πνευματικὸ θησαυρὸ τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν σημασία καὶ τὸν δυναμικὸ χαρακτῆρα μιᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς, ποὺ ἀνανεώνεται, καθημερινά, μὲ βάσι αὐτὸν τὸν θησαυρὸ. Γιὰ τοῦτο τὸν λόγο μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ αὐτὸ τὸ βιβλίον ὡς μιὰ ὁμολογία πίστεως ποὺ πείθει κάθε πνευματικὸ ἄνθρωπο — ὀρθόδοξο καὶ μὴ ὀρθόδοξο — ὅτι ὁ «ὀρθόδοξος δρόμος» ὁδηγεῖ, τελικά, σὲ μιὰ μοναδικὴ στὸ εἶδος τῆς ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ γαλήνης, ποὺ μποροῦν νὰ χαρίσουν στὸν σημερινὸ ἄνθρωπο μιὰ ἀπερίγραπτη χαρά.

Τονίζοντας ὁ Ware ὅτι στὶς λέξεις ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ Καινὴ Διαθήκη ὡς συνώνυμο τῆς λέξεως Χριστιανισμὸς ἀνήκει καὶ ἡ «ὁδὸς» (Πρ. Ἀποστ. 19,23 καὶ 24,22), παρατηρεῖ ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι μόνον μιὰ κοσμοθεωρία ἢ μιὰ διδασκαλία, δεδομένου ὅτι Χριστιανισμὸς σημαίνει: «δρόμος τῆς ζωῆς». Τοῦτο, πάλι, μᾶς δείχνει ὅτι ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη πορεία, ποὺ ὁδηγεῖ, συνεχῶς, στὴν ἀνακάλυψι τῆς γνήσιας οὐσίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια: πραγματικὴ χριστιανικὴ πίστι προϋποθέτει μιὰ προσωπικὴ πείρα αὐτῆς τῆς πίστεως, πράγμα ποὺ ὁ Ware χαρακτηρίζει ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ βασικά περιεχόμενα τῆς ὀρθόδοξης χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Ἔτσι κατορθώνει ὁ συγγραφέας νὰ δεῖξει καὶ ν' ἀποδείξει ὅτι ὁ ρόλος ποὺ παίξει ἡ παράδοσι μὲσα στὰ πλαίσια τῆς ζωῆς καὶ τῆς σκέψεως τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν δὲν εἶναι συντηρητικὸς. Ἀντιθέ-

τως: ὁ ρόλος αὐτῆς τῆς παραδόσεως εἶναι δυναμικός, δεδομένου ὅτι γνήσια παράδοσι εἶναι, σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι, τὸ σύνολο τῆς προσωπικῆς πείρας τῶν ὀρθόδοξων χριστιανῶν. Ὅποιος δὲ ἔχει τὴν εὐκαιρία νὰ διαβάσει τὴν ἐργασία τοῦ Ware, ἀνακαλύπτει, μὲσα στὶς 192 σελίδες αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ἕναν πνευματικὸ θησαυρὸ, ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὶς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα του.

Πολλοὶ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ — κυρίως δὲ ἐκείνοι ποὺ ἔχουν ἀσχοληθεῖ συστηματικὰ μὲ τὴν οὐσία καὶ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητος — ἔχουν ἤδη ζήσει οἱ ἴδιοι τὸν δυναμικὸ χαρακτῆρα τῆς ὀρθόδοξης παραδόσεως. Μὴ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ὅμως ἀνακαλύπτουν, διαβάζοντας τὸ βιβλίον τοῦ Ware, ἕναν καινούργιο ὀρθόδοξο κόσμον. Γιὰ τὸν Ware δὲν ἀσχολεῖται μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς θεολογικὸ, θρησκευτικὸ, ἱστορικὸ κ.λπ. φαινόμενο, ἀλλὰ — ὅπως τονίσαμε πιὸ πάνω — μὲ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ πίστι ὅπως τὴν ζῆ προσωπικὰ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας. Μιὰ πίστι ποὺ πείθει καὶ ποὺ μεταβάλλει τὸν φορέα αὐτῆς τῆς πίστεως σὲ πρότυπο γνήσιου χριστιανοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ ταυτίσει τὸν ἑαυτὸ του κάθε θρησκευτικὸς ἄνθρωπος.

Γιὰ τοῦτο τὸν λόγο μπορεῖ νὰ βοηθήσει τὸ βιβλίον τοῦ Ware στὴν ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης γενικὰ καὶ τῆς Γερμανίας εἰδικὰ συνειδητοποίησι τοῦ ὅτι, ὅποιος θέλει νὰ ρυθμίσει τὴν ζωὴ του μὲ βάσι γνήσιες θρησκευτικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες μπορεῖ νὰ βρεῖ αὐτὲς τὶς ἀξίες ἂν ἀποφασίσει νὰ γίνῃ ἕνας καλὸς καὶ συνειδητὸς χριστιανός. Κυρίως δὲ ἐκείνοι οἱ νέοι καὶ ἐκείνες οἱ νέες, ποὺ προσπαθοῦν νὰ βροῦν αὐτὲς τὶς ἀξίες μὲσα στὰ πλαίσια μὴ χριστιανικῶν θρησκειῶν, αἱρέσεων, «νέων θρησκειῶν» κ.λπ., μποροῦν, διαβάζοντας τὸ βιβλίον τοῦ Ware νὰ διαπιστώσουν, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ προσευχή π.χ., ὡς μέσο ἀνανεώσεως καὶ ἀνθρωποποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀνήκει στὰ πιὸ πολύτιμα ἀγαθὰ τῆς ζωῆς ἐνὸς χριστιανοῦ. Γιὰ τὴν ἰστορικὴ πείρα τοῦ Ware δὲν ἀφίγει καμιὰ ἀμφιβολία ὅτι μὲ τὴν βοήθεια τῆς προσευχῆς καὶ τῶν καρπῶν τῆς μπορεῖ κάθε ἄνθρωπος ν' ἀλλάξει ριζικὰ τὴν ζωὴν του μὲ ἀποτέλεσμα μιὰ ἀταραξία τῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι σὲ θέσι νὰ τοῦ χαρίσει μιὰ ἀπερίγραπτη πνευματικὴ ἀγαλλίασι.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

Τοῦ π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ
Δρ. Θεολ., Δρ. Φιλοσ., Γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

«Εἶμαι μιά δυστυχισμένη μάνα· εἶχα μιά κόρη ποὺ ἐργαζόταν στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ τὴν ἀπόσπασε ἡ Γιόγκα· τὴν ἔκλεισε στὸ κοινόβιο ἢ κυρία Σουάμι, μὲ τοὺς ὀπαδοὺς τῆς.

(Ἡ Σουάμι) ἐπαίριγε τηλεφῶνο στὰ σπῖτι· μου καὶ μοῦ ἔλεγε πὼς ἔχει ὠδεῖο· τὴ ζητοῦσε νὰ πάη νὰ πληρώσῃ.

Τὴ ρωτᾶω: ποῦ εἶναι τὸ ὠδεῖο;

—στὴν Ἀθήνα, εἶπε· μοῦ εἶχε δώσει τὸ τηλεφῶνο, γιὰ νὰ πάη ἢ κόρη μου στὸ κοινόβιο τῆς Πεντέλης, καὶ ἔστειλε ἀρκετὲς ἐπιστολὲς ποὺ τίς ἔχω.

Τὰ κατάρφερε ἡ Σουάμιτς καὶ τὴν ἔδγαλε ἀπὸ τὴ δουλειά τῆς καὶ τὴν ἔδγαλε στὸ κοινόβιο τῆς Κυψέλης, Ἐπιταγήσου...

Ἦν γιανου ἀγὰ εἶα ρεῖ ἀγῆστ καὶ
το σπιτιμου εἰταιῆ διαταγῆ ἐν Σουαμί Πητ με
το Πατριστη, καὶ ἀγῆστ το Αυτοκίνητο ἐξαιόσης
Χιλιάδες καὶ Βάλαρι καὶ μιν τα μισα τραούστ)
εἶχαρι κα τρίτο Προσωπο, τὸν Πήραμε νὰ δῆ
το Ἀνεκονιτε τὸν ἔχω μάρτυρα γιὰ τα λεπτά που
ἔδωσα Πητ στὸ μισα το ἀνεκονιτε ἕνα
Κασετοφονο 60 Χιλιάδες ἕνα μοτοποδήλατο
70 Χιλιάδες ρούχα περίπου 200 χιλιάδες

Απὸ ἄγῆτα ὄλα ὁ Ἀνδράζ, ἐπαθε ἡ Καρδιά του
καὶ καθε μίρα ἔρισεμε στα νοσοκομια.
Μέχρι τῆς Κερτιν, ἀπὸ τὸ πηταμον τῆς ἔβρασε καὶ
τῆς Πητ στὸ ρούχα ἔταν ἔγω ἔλιπα τα Καθαροῦ
στὸ μισα τα Πραγματά ὀι καὶ ἕνα ἔλαξε τὰ
εἶχα ἄξι μόνη μου νὰ μὴν κριένο καὶ τὴ Πητ.
καὶ ἀγῆτ ἂν ἀγῆτα που σα γράφω νομίζετὶ ἔγω εἶναι
ψιματα μπειρε νὰ στειλετὶ ἀνθρώπου νὰ τὰ δοῦνε

Ἐνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ τῆς τραγικῆς μητέρας δύο παιδιῶν, ποὺ ἐξαφανίστηκαν στὸ κοινόβιο τοῦ γκουροῦ. Δὲν ἔξερε πολλὰ γράμματα καὶ προθῆκαμε σὲ ἐλαφρὲς διορθώσεις γιὰ νὰ γίνῃ κατανοητὸ τὸ κείμενο. Ὅμως τὸ περιεχόμενο εἶναι συγκλονιστικό, γιατί ἐκφράζει τόσο ἀπλᾶ καὶ ἀνεπιτήδευτα αὐτὸ ποὺ νοιῶθει ἡ καρδιά μιάς μητέρας τοῦ λαοῦ μας, ἔστω καὶ ἂν δυστυχῶς δὲν βρῖσκει κατανοήσι ἀπὸ τίς ἀρμόδιες ἀρχὲς τοῦ τόπου μας.

Τὴν θάλανε στὴν κουζίνα νὰ μαγειρεύῃ, νὰ κἀνῃ μπουγάδες γιὰ δέκα ἄτομα· οὔτε τὴν πληρώνουν, οὔτε στὸ ἸΚΑ τὴν ἔχουν... τοὺς ἔχουν πεθάνει τῆς πείνας, μόνο χόρτα καὶ τὸ βράδυ μὲ τσάι καὶ ἕξι ὥρες προσευχῆ τοῦ Κρίσνα καὶ τοῦ Γκουροῦ· αὐτὸν πιστεύουν γιὰ θεό. Κι ἀπὸ τὴ νηστεία θὰ τοὺς πεθάνουν...

... μὲ ποῖο δικαίωμα μοῦ βαστάει τὰ παιδιά μου στὸ

κοινόβιο; Δὲν φθάνουν αὐτὰ ὅλα μοῦ ἀδειασε καὶ τὸ σπῖτι μου· τέτοιες (οἱ) διαταγὲς τῆς Σουάμιτς.

Πῆγε μὲ τὸν πατέρα τῆς καὶ ἀγόρασε αὐτοκίνητο ἑξακόσιες χιλιάδες· θάλαμε κι ἐμεῖς τὰ μισά, τριακόσιες. Εἶχαμε (μαζί μας) καὶ τρίτο πρόσωπο, τὸν πήραμε νὰ δῆ τὸ αὐτοκίνητο· τὸν ἔχω μάρτυρα γιὰ τὰ λεπτά ποὺ ἔδωσα. Πῆγε στὴ Γιόγκα τὸ αὐτοκίνητο. Ἐνα κασετόφωνο ἑξῆντα χιλιάδες, ἕνα μοτοποδήλατο ἑβδομήντα χιλιάδες· ρούχα περίπου διακόσιες χιλιάδες. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ὁ ἄνδρας μου ἔπαθε ἡ καρδιά του καὶ κάθε μέρα θρίσκομαι στὰ νοσοκομεία. Ἐδγαλε μέχρι καὶ τίς κουρτίνες ἀπὸ τὸ σπῖτι μου καὶ τίς πῆγε στὴ Γιόγκα. Ὅταν ἔγω ἔλειπα, κουβαλοῦσε τὰ πράγματα στὴ Γιόγκα, ἀκόμη καὶ ἕνα σάλι, τὸ εἶχα πλέξει· μόνη μου νὰ μὴ κρυώνω· τὸ πήρε κι αὐτό.

Ἄν αὐτὰ ποὺ σὰς γράφω νομίζετε πὼς εἶναι ψέμματα, μπορεῖτε νὰ στειλετε ἀνθρώπους νὰ τὰ δοῦνε.

Μὲ τὸν τρόπο ποὺ μεταχειρίζονται τὰ παιδιά, τοὺς κἀνουν πλύσι ἐγκεφάλου καὶ δὲν ξέρουν ποῦ βρῖσκονται· καὶ τί κἀνουν.

Ἐχω πάει ἐκεῖ στὸ κοινόβιο· ἦταν εἴκοσι ἄτομα, τὰ ὁποῖα πληρώνουν πέντε χιλιάδες τὸ καθένα τὸ μῆνα γιὰ ἄσκησι. Ἡ Γιόγκα περνᾶει τὰ δύο ἑκατομμύρια τὸ μῆνα. Μόνον αὐτὸ (τὸ κοινόβιο;) ποὺ εἶδα ἐγὼ. Ἐχει καὶ καμμιὰ δεκαριά ἄκόμα. Φόρο πληρώνει;

Ἄν ἔχετε παιδιά, μπορεῖτε νὰ μᾶς καταλάβετε. Εἶμαστε πολλὲς μάνες· τὴν κόρη μου δὲν τὴν ἀφήνουν νὰ ἔλθῃ στὸ σπῖτι. Ποῦ θρῖσκομαστε, στὴ ζούγκλα ἢ στὴν Ἑλλάδα; Παρακαλῶ τὴ δικαιοσύνη νὰ κλείσῃ τὰ κοινόβια καὶ ν' ἀφήσῃ τὰ παιδιά ἐλεύθερα... Τὴν κόρη μου τὴν ὑποχρέωσαν νὰ πάη τὰ ρούχα (τῆς) γιὰ τοὺς πτωχοὺς· ρούχα ἀκριβά. Μὲ πῆγαινε ἡ κόρη μου στὸ Κολωλάκι, ταγιέρ, φοῦστες πολὺ ἀκριβές· μερικὰ δὲν τὰ εἶχε φορέσει καθόλου. »

Τὸ γράμμα αὐτὸ μᾶς ἦλθε λίγες μέρες μετὰ ἀπὸ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ τῆς ΕΡΤ, συνέντευξι μὲ τὸν «μεγάλου γκουροῦ», ὅπως τὸν χαρακτήρισαν ἑλληνικὲς ἐφημερίδες, ἢ ὁποῖα ἀφῆσε πολλὰ ἐρωτηματικά: ποιοὶ τέλος πάντων εἶναι οἱ «μεγάλοι προστάτες» τῶν ποικιλιωνύμων γκουροῦ στὴν Ἑλλάδα, ὥστε κάθε φορὰ νὰ περνοῦν στὰ σπῖτια μου τὰ μηνύματά τους; ἢ τηλεόρασι ἔγινε πραγματικὴ μᾶστιγα, κίνδυνος γιὰ τὰ παιδιά μας.

Βέβαια οἱ δημοσιογράφοι προσπάθησαν νὰ «στριμώξουν» τὸ «γνήσιο γκουροῦ», ἀλλὰ τὸ «μῆνυμα» πέρασε!

—«Καὶ μὲ τὰ προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται στίς οἰκογένειες; Μὲ τὰ παιδιά ποὺ χάνονται;», ρωτήθηκε ὁ «φωτισμένος ἀπὸ τὰ Ἱμαλάια».

—«Δὲν ἔχουμε ἐμεῖς τέτοια προβλήματα», ἦταν ἡ ἀπάντησι!

Ὁμως ἡ τραγικὴ μάνα ἀγανάκτησε κι ἔδωσε μὲ τὴν ἐπιστολὴ τῆς τὴν ἀπάντησι: «εἴμαστε πολλὲς μάνες», γράφει: καὶ κάνει: σοβαρὲς καταγγελίες:

α) Γιὰ νὰ προσηλυτίσουν τὴν κόρη μου ἀπόκριψαν στὴ μητέρα τὴν ἀλήθεια: τῆς ἔλεγαν πὼς πρόκειται: γιὰ ὠδεῖο!

β) Τὰ παιδιὰ τῆς, κόρη καὶ γιός, πού ἔπασαν θύματα τοῦ «γνήσιου γκουρού» τῶν Ἑλλήνων δημοσιογράφων, ἐγκατέλειψαν τὴν ἐργασία τους καὶ κλείστηκαν στὸ κοινοβόιο.

γ) Ἡ κόρη τῆς ἀσχολεῖται μὲ σκληρὲς δουλειὲς χωρὶς νὰ πληρώνεται καὶ χωρὶς ἀσφάλεια. Ἄν ἀργότερα γιὰ λόγους συνειδήσεως ἐγκαταλείψῃ τὴν ὀργάνωσι, θὰ πεταχθῆ στὸς δρόμους καὶ ἂν ἡ κατάστασι τῆς υγείας τῆς εἶναι προβληματικὴ (στὶς περισσότερες φορὲς αὐτὸ συμβαίνει!) θὰ πληρώσουν οἱ γονεῖς τῆς, ὅχι: ἡ ὀργάνωσι.

δ) Ἡ ὀργάνωσι ὑποχρέωσε τὴν κόρη τῆς νὰ «ἀδειάσῃ τὸ σπίτι» καὶ νὰ τὰ «κουδαλήσῃ» ὅλα τὰ κοινοβόια.

ε) Ἡ ὀργάνωσι χρησιμοποιοῖ μεθόδους «πλύσεως ἐγκεφάλου» στὶς ὁποῖες περιλαμβάνεται καὶ ὁ ὑποσιτισμός, μὲ ἀποτέλεσμα τὰ δύστυχα θύματα νὰ πιστεύουν τὸν γκουρού γιὰ θεὸ καὶ νὰ μὴ ξέρουν ποῦ βρίσκονται καὶ τί κάνουν.

στ) Ὅσοι προστρέχουν στὶς ὑπηρεσίες τῆς ὀργανώσεως, καταβάλλουν συγκεκριμένο χρηματικὸ ποσὸ κάθε μῆνα καὶ τὰ ἔσοδα τῆς κινήσεως εἶναι μεγάλα. Συνεπῶς τίθενται δύο βασικὰ ἐρωτήματα: 1) τὰ ποσὰ αὐτὰ καταβάλλονται νόμιμα; ἔχει δικαίωμα ἡ ὀργάνωσι αὐτὴ νὰ τὰ εἰσπράττῃ σὰν ἐπίσημη ἀμοιβὴ προσφερομένων ὑπηρεσιῶν, ἢ μήπως καταχωροῦνται σὰν «προαιρετικὲς εἰσφορὲς» σὲ «μὴ κερδοσκοπικὸ σωματεῖο», καὶ 2) εἰσπράττει τὸ δημόσιο τοὺς νόμιμους φόρους;

ζ) Ἡ ὀργάνωσι αὐτὴ «κατὰ κόρο» ἰσχυρίζεται: πὼς δὲν εἶναι θρησκεία, ἀλλὰ «ἐπιστήμη» καὶ «τεχνικὴ» τὸ εἶπε κι ὁ «μεγάλος γκουρού» ἀπὸ τὴν ΕΡΤ. Ὁμως ἡ τραγικὴ μητέρα, πού γιὰ νὰ συναντῆ τὸ παιδί τῆς πῆγαινε τακτικὰ στὸ κοινοβόιο, καταγγέλει: πὼς τὰ θύματα προσεύχονται στὸν Κρίσνα καὶ στὸν γκουρού.

Γίνεται σαφὲς πὼς στὴν περίπτωσι πού περιγράφεται: στὴν ἐπιστολὴ ἔχουμε ἓνα «καυτὸ» κοινωνικὸ δράμα, πολλὰ κοινωνικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ ἀφήσουν ἀσυγκίνητο τὸ κράτος καὶ τὶς ἀρμοδίους ὑπηρεσίες του. Ὁμως τὸ κράτος, καὶ ἂν ἀκόμη ἀντιμετώπισῃ τὸ πρόβλημα νομικὰ, ὁποιαδήποτε συμπαραστάσι καὶ ἂν παράσχη στὴν οἰκογένεια, ἡ λύσι δὲν θὰ εἶναι ριζικὴ. Θὰ μπορούσε θέδαια νὰ κλείσῃ τὰ συγκεκριμένα κοινοβόια, ἀφοῦ ἀποδειχθοῦν ἀληθινὲς οἱ συγκεκριμέναι καταγγελίαι. Αὐτὸ θὰ ἦταν σημαντικὸ κέρδος, γιὰτὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ξαναπαρουσιαστοῦν στὴν τηλεόρασι καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ θύματα ἴσως νὰ μὴ φυγαδεύονταν στὸ ἐξωτερικὸ καὶ νὰ ἐπέστρεφαν στὰ σπίτια τους.

Ὁμως ἔτσι τὸ ζήτημα δὲν λύεται «ριζικά», γιὰτὶ αὐροὶ θὰ ἀνοιγε πάλι: τὸ ἴδιο «μαγαζι» μὲ ἄλλο ὄνομα καὶ νέο καταστατικὸ.

Τὰ προβλήματα αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ ἀντιμετώπισῃ ἡ

Ἐκκλησία καὶ μάλιστα ὅχι: μόνο θεραπευτικὰ ἀλλὰ κυρίως προληπτικὰ. Εἶναι: ζήτημα πλέον χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης στὰ πλαίσια τοῦ «ἀλλήλων μέλη». Καὶ αὐτὴ ἡ «Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη» καλεῖται νὰ προσφέρῃ ἐλπίδα ἐκεῖ πού βασίλευε: ἡ ἀπογοήτευσι καὶ ἡ ἀπελπισία, ζεστασιὰ μέσα στὴν «κρύα» πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα καὶ γενικὰ νὰ προβάλῃ στὴν πράξι: τὴν ἐν Χριστῷ κοινωνία καὶ τὴν βασικὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια τοῦ: «ἐν σῶμα καὶ ἐν Πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μᾶ ἐλπίδι: τῆς κλήσεως ὑμῶν...» (Ἐφ. σ. δ' 4).

Ἔτσι: ἡ «Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη» δὲν θὰ κινδυνεύει νὰ κινῆται σὲ κοινωνιστικὸ - ἔκκοσμιευμένο ἐπίπεδο, δὲν θὰ κάνει ἔργο ἐρασιτέχνου, ἀλλὰ θὰ βρίσκεται: στὸ κεντρικὸ, δικό τῆς «καταδικό τῆς» ἀντικείμενο, πού εἶναι: ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἐνὸς σώματος μὲ τὸ ἓνα Πνεῦμα, πού ἐγγυᾶται: καὶ ἐξασφαλίζει: τὴν μία καὶ μοναδικὴ ἐλπίδα. Ὅπου ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἰδιαίτερα ὁ νέος, «ριζώσῃ» σ' αὐτὴ τὴν ἐλπίδα, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχουν περιθώρια γιὰ νὰ παρασυρθῇ σὲ αἱρέσεις, οὔτε νὰ «συγκινηθῇ» ἀπὸ τὸ «φωτισμένο γκουρού» ἢ τὴ «Σουάμι» του στὴν Ἑλλάδα. Ὅπου δὲν ὑπάρχει: αὐτὴ ἡ μοναδικὴ ἐλπίδα, ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι: καὶ ἰδιαίτερα οἱ νέοι: θὰ συνεχίζουν νὰ πέφτουν θύματα.

Γι' αὐτὸ λέμε πὼς τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι καὶ ὀφείλει: νὰ γίνῃ κύριο μέλημα χριστιανικῆς ἀλληλεγγύης, μιᾶς φροντίδος («ὑπηρεσίας»;) πού θὰ ἔχῃ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ συμπλέγματα τοῦ ἐρασιτέχνου καὶ θὰ κινῆται σὲ καθαρὰ ἐκκλησιαστικὸ (ἐκκλησιολογικὸ) ἐπίπεδο, μακριὰ ἀπὸ τὸν φοβερὸ κίνδυνο τῆς ἔκκοσμιεύσεως, πού ἀπειλεῖ σήμερον θανάσιμα τὸ ἔργο τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας.

Νέες ἐκδόσεις
τῆς
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ι Ω Β
Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΟΥ
Βασ. Μουστάκη

Ο ΓΛΥΚΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ
Π. Β. Πάσχου

ΑΝΘΗ ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ
'Ι. Μ. Χατζηφώτη

Ο ΧΑΡΤΑΕΤΟΣ
ΚΑΙ Η ΚΟΚΚΙΝΗ ΟΜΠΡΕΛΛΑ
Πιπίνας Τσιμικάλη

ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΣΤΙΣ ΦΛΟΓΕΣ
Νίκου Ἀρβανίτη

ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΣΑΜΨΩΝ*

(Κριτ. ιγ' 1 - ιστ')

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

«16 Καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου πρὸς Μανωὲ ἕαν κατὰσχῃς με, οὐ φάγομαι ἀπὸ τῶν ἄρτων σου καὶ ἕαν ποιήσης ὀλοκαύτωμα, τῷ Κυρίῳ ἀνοίσεις αὐτό· ὅτι οὐκ ἔγνω Μανωὲ ὅτι ἄγγελος Κυρίου αὐτός».

Μὲ τὸν ὄρο ὀλοκαύτωμα, τί ἐγνοεῖται; Ἔνα ἀπὸ τὰ τυπικὰ εἶδη θυσίας. Ἡ προσφορά στὸ Θεὸ ζώου, πού καίεται. Εἶναι μιὰ δωρεὰ τέλεια ἀφιερωτική, δίχως ἐπιφύλαξη. Κατὰ τὸ μωσαϊκὸ νόμο, τὸ μόνο πού ἀπομένει στὸ θύτη, εἶναι τὸ δέρμα τοῦ θύματος: «Καὶ ὁ ἱερεὺς ὁ προσάγων ὀλοκαύτωμα ἀνθρώπου, τὸ δέρμα τῆς ὀλοκαυτώσεως, ἧς προσφέρει αὐτός, αὐτῷ ἔσται» (Λευιτ' ζ' 8).

Ὡστόσο, στὴν ἀρχαϊκὴ φάση τοῦ θεσμοῦ τῆς θυσίας, ἐνῶ ἀνέκαθεν θεωρεῖται πράξη ἐπικοινωνίας μὲ τὸν Ἰ-ψιστο, προέχει ὁ χαρακτήρας τῆς συνεστίασης. Τὸ ζῶο πού τοῦ θυσιάσαν, οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι τὸ ἔδλεπαν σὰν παρατιθέμενο πρὸς χάρη τῆς θεότητος ἔδεσμα. Συγκεκριμένα, τοῦ πρόσφεραν τὸ αἷμα. Στὸ Λευϊτικὸ, ἀπαντάμε λεπτομέρειες διαδικασίας τῆς ὀλοκαύτωσης, σχετικὰ μὲ τὰ βοοειδή, τὰ πρόβατα καὶ τὰ πουλιὰ (α' 1-17).

Τὸ στοιχεῖο τῆς οικειότητος, πού ἐνυπῆρχε στὴ συνεστίαση, ξεθώριασε ἀργότερα. Ἡ θυσία ἀπέμεινε σὰν ἐνέργεια ἀπλῶς λειτουργική, λατρευτική.

Ἐδῶ, μπορούμε νὰ υποθέσουμε ὅτι ἔχει καὶ τὸ πρῶτο τῆς νόημα. Ὁ Ἄγγελος μιλά γιὰ τὸ Θεὸ καὶ σὰν συνδαιτημόνα τῶν ἀνθρώπων.

Διαφωτίζει τὸν ἀμφιτρώνα του. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ μοῦ κάνεις τραπέζι. Στὸν Κύριό μας τὸ χρωστᾶς. Ἐκείνου εἶναι ἡ χαρὰ πού σοῦ μῆνυσα. Τοῦ ὀφείλεις μιὰν εὐχαριστήρια θυσία.

Τὰ λόγια τοῦ Ἀγγέλου ὑποκινήθηκαν ἀπὸ τὴν ἄγνοια τοῦ Μανωὲ. Ὁ ἀβριανὸς πατέρας τοῦ Σαμψών δὲν εἶχε ἀντιληφθεῖ ὅτι μιλοῦσε μὲ οὐράνιο πνεῦμα. Μὲ ἕναν ἀνώτερο δέδαια ἀπὸ Προφήτη, ἀλλὰ πάντως καὶ αὐτὸν ὑπηρετῆ τοῦ Θεοῦ.

«17 Καὶ εἶπε Μανωὲ πρὸς τὸν ἄγγελον Κυρίου· τί τὸ ὄνομά σοι; Ὅτι ἔλθοι τὸ ρῆμά σου καὶ δοξάσομέν σε».

Ποῖος εἶσαι λοιπόν; Τὰ λόγια σου, ἡ συμπεριφορά

σου μᾶς σασιζοῦν. Κάτι τὸ δυσόγητο ἀπομένει ἀπὸ σένα. Πές μας τὸ ὄνομά σου. Θέλουμε νὰ ξέρουμε ποῖος ἀκριβῶς μᾶς μιλά. Σὲ ποιόν ν' ἀποδώσουμε τιμὴ γιὰ τὸ καλὸ πού μᾶς μέλλεται.

«18 Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος Κυρίου· εἰς τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου; Καὶ αὐτὸ ἔστι θαυμαστόν».

Περὶττὸ νὰ μάθεις πῶς μὲ λέγε. Δὲν θὰ προστεθεῖ φῶς στὸ νοῦ σου. Δὲν κατάλαβες ὅτι κάθε τι πού πηγάζει ἀπὸ τὸ ὑπερπέραν, ἀπὸ τὸν ἄνω κόσμο, περιβάλλεται συνήθως ἀπὸ κάποια ἀχλύ;

Ναί, ἔχει δίκιο ὁ Ἄγγελος. Καὶ μαζί του ὁ ἱερεὺς Αὐγουστίνος, ὅταν θὰ ἔγραφε, αἰῶνες ἀργότερα, ὅτι ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτεται κρυπτόμενος καὶ κρύπτεται ἀποκαλυπτόμενος. Οἱ μεταφυσικὲς ἀλήθειες, ἐνῶ εἶναι οἱ πιὸ καθαρές, οἱ πιὸ αἰθέριες, μᾶς παίζουν ὄχι σπάνια ἕνα παιχνίδι. Λάμπουν μὲς ἀπὸ σκιὰς ἀοριστίας, ὅπου καλεῖται σὲ δοκιμασία ἢ πίστη μας. Γιατί τίποτε δὲν μᾶς χαρίζεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, πού νὰ μὴν ἀπευθύνεται σ' αὐτή. Ἡ πίστη εἶναι ἡ μόνη μαθήτρια τῆς μεταφυσικῆς πραγματικότητος, σὲ τελευταία ἀνάλυση. Τὸ μυστηριακὸ στοιχεῖο, ὁ πνευματικὸς γνόφος, τυλίγει συχνὰ τὰ ἄνωθεν μηνύματα.

Γιατί αὐτό; Γιατί, πρὶν καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λογικὸ μας, ἡ ἀληθινὴ θρησκεία, ἐκείνη πού μᾶς προσφέρει ἡ Βίβλος, περνᾷ στὸ εἶναι μας μὲς ἀπὸ τὴν καρδιά. Ἄν ἡ καρδιά εἶναι εὐθεία, δηλαδὴ καθαρὴ καὶ καλοπροαίρετη, διψασμένη γιὰ τὸ ἀγαθὸ, δέχεται ἐκεῖνα τὰ μηνύματα καὶ τὰ καρποφορεῖ. Ἄν εἶναι στρεβλή, ἰσχύει τὸ τοῦ σοφοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης: «Πρὸς τοὺς σκολιοὺς σκολιὰς ὁδοὺς ἀποστέλλει ὁ Θεός» (Παροιμ. κα' 8).

Μὴ ρωτᾷς λοιπὸν περισσότερα, Μανωὲ. Ἄρκετὰ ἤδη ἔμαθες. Τὸ πράγμα εἶναι ἀπλό. Παραδώσου στὶς βουλὲς τοῦ Κυρίου. Καὶ μὴν κυμαίνεσαι. Μὴ ζητᾷς διευκρινήσεις. «Φώτισον σεαυτῷ φῶς γνώσεως» (πρὸβλ. Ὠσῆ' ι' 12), μείνε σὲ ὅ,τι ἤδη ἔμαθες καὶ ἐγγόησες. «Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών» (Ψαλμ. ρκδ' 1). Τί ὄρος εἶναι αὐτό; Τὸ ἀκράδαντο βουνὸ τῆς πίστεως. Ἡ ἀσάλευτη ἐμμονὴ στὸ χῶρο τοῦ θαυμαστοῦ. Ὅπου τὸ ἀπαραίτητο δὲν εἶναι παρὰ τὸ ἴσιο ἠθικὸ κοίταγμα. Αὐτὸ πού, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι ὁ καθαρμός. Δηλαδὴ τὸ νὰ κρατᾶμε τὸ καλὸ καὶ ν' ἀπορρίπτουμε τὸ κακὸ.

(Συνεχίζεται)

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 57 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12 τεύχους

Ο ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΙΟΡΕΙΤΙΚΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ

(Νέες εκδόσεις - προσθήκες - διορθώσεις)*

Τοῦ κ. Ἰ. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

Α'

12. «Ὁ Ὅσιος Γρηγόριος».

Ἐτησία ἐκδόσεις τῆς Ἱεραῶς Κοινοβιακῆς Μονῆς Ὁσίου Γρηγορίου Ἁγίου Ὁρους. Περίοδος Β'.

Ἀριθμ. 6, ἔτος 1981, σελ. 118. Συνεργάζονται ὁ Καθηγούμενος Γεώργιος, ὁ Ἱερομόναχος Πετρώνιος Προδρομίτης, ὁ Μ (οναχός) Μ (ωσύης) Σ (ιμωνοπετρίτης), ὁ Ἱεραμ (όναχος) Π (άσιος) Γ (ρηγοριάτης), ὁ Μ (οναχός) Φ (ιλθέος) Γ (ρηγοριάτης), ὁ Ἱεραμ (όναχος) Σ (υμειών) Γ (ρηγοριάτης), ὁ Μ (οναχός) Ν (εόφυτος) Γ (ρηγοριάτης), ὁ προσκυνητής Ι. Π. κ.ἄ. Περιεχόμενα: ἑόρτια μηνύματα τοῦ Καθηγουμένου, Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενισμός (ἀνθολόγησι ἀπὸ πατριαρχικῆς ἐγκυκλίου καὶ ὁμιλίαις Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ Ἁγ. Συμεῶν Θεσσαλονίκης καὶ κείμενα Μανουὴλ Γεδεών, Φώτη Κόντογλου, Ἁρχιμ. Γαβριὴλ Διονυσιάτη καὶ Καθηγουμένου Γεωργίου), Ὁρθόδοξο ἦθος καὶ ζωὴ, μαρτυρίες (ἀνέκδοτα κείμενα ἀειμνήστου Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Παντελεήμονα κ.λπ.), ὁ γέροντας Αὐξέντιος Γρηγοριάτης.

Ἀριθμ. 7, ἔτος 1982, σελ. 110. Συνεργάζονται ὁ Καθηγούμενος Γεώργιος, ὁ Καθηγούμενος Ἰ. Μ. Σταυρονικήτα Ἀρχιμ. Βασίλειος, ὁ Ἀρχιμ. Γαβριὴλ Διονυσιάτης, ὁ Ἱερομόναχος Πετρώνιος Προδρομίτης, ὁ Μ (οναχός) Μ (ωσύης) Σ (ιμωνοπετρίτης), ὁ Μ (οναχός) Δ (αμασκηγός) Γ (ρηγοριάτης), ὁ Μ (οναχός) Ν (εόφυτος) Γρηγοριάτης κ.λπ. Περιλαμβάνονται: κείμενα Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, Νικηφόρου Ἱερομονάχου τοῦ Χίου καὶ γέροντα Ἀρτεμίου Γρηγοριάτη. Ἄλλα περιεχόμενα: Νεοελληνικὴ παιδεία καὶ ὀρθόδοξη ἀγωγή, περὶ τοῦ διαλόγου, ἑόρτια μηνύματα τοῦ Καθηγουμένου, ὁ γέροντας Χριστόδουλος Κατουνακιώτης, ὁ Ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς π. Ἠσύχιος Ἀγιανανίτης κ.λπ.

Ἀριθμ. 8, ἔτος 1983, σελ. 110. Συνεργάζονται ὁ Καθηγούμενος Γεώργιος, ὁ Ἱερομόναχος Πετρώνιος Προδρομίτης, ὁ γέροντας Ἰωσήφ Σπηλαιώτης, ὁ Μ (οναχός)

Δ (αμασκηγός) Γ (ρηγοριάτης), ὁ γέροντας Ἰωακείμ Γρηγοριάτης κ.λπ. Περιλαμβάνεται: κείμενο τοῦ Ἀρχιμ. Φιλοθέου Ζερβάκου. Περιεχόμενα: Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ κατὰ τὸν Ἅγιο Φιλόθεο τὸν Κόκκينو Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, Θεολογία καὶ Παράδοση, Μεταμόρφωση, Ἡ μετάνοια, ὁ πατήρ Ἀρτέμιος ὁ Μικρασιάτης, ὁ γέροντων Δαυὶδ ὁ Διονυσιάτης κ.λπ.

Καὶ τὰ τρία τεύχη τυπώθηκαν στὴν Ἀθήνα. Ἐπιμέλεια: ἐκδόσεις «Ἄθως», Ἀθανάσιος Σταμούλης, Καραολῆ - Δημητρίου 45-47, Πειραιάς, τηλ. 4114417) 8.

13. «Ἀγιορειτικὸς ἐπιτραπέζιος ἡμεροδείκτης».

Ἔτος α'. Ἁγιον Ὅρος - Θεσσαλονίκη 1977. Ἐκδότης - συντάκτης: Μοναχὸς Δωρόθεος, Ἰ. Σκήτη Ξενοφώντος, Ἁγιον Ὅρος. Τυπο - Express, Βελισσαρίου 35 (Θεσσαλονίκη) - Τηλ. 841-623. Σχ. 0.21X0.14, σελ. 235+5 λ. Στὸ ἐξώφυλλο: ἔγχρωμη φωτογραφία Ἰ. Μονῆς Ἁγίου Παύλου.

Ἄν κυκλοφόρησε δεῦτερος τόμος, τὸ ὄλικό του ἕως παρουσιάζει γενικὸ ἐνδιαφέρον, καθὼς περιλαμβάνει τὸν πληρέστερο πίνακα μὲ μνήμες Ἁγίων τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ὁ συντάκτης του σημειώνει σὲ ἓνα σύντομο κατατοπιστικὸ σημείωμα (σελ. 3) :

«Στὸν Ἠμεροδείκτη αὐτὸν ἔγινε προσπάθεια νὰ περιληφθοῦν τὰ ὄνόματα ὄλων τῶν γνωστῶν ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας μας καθὼς καὶ οἱ τελετὲς ποὺ ἀναφέρονται ὡς: σῦναξις, μνήμη, ἀνάμνησις, διήγησις, λείψανα, εἰκόν. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἐπεξετάθη καὶ πρὸς τὶς ὁμόδοξες Σλαβικὲς Ἐκκλησίες καὶ πρὸς τὴν ἀρχαία Λατινικὴ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησία ποὺ ἀκολουθεῖ τὸ Νέο ἡμερολόγιο.

Τὰ στοιχεῖα ποὺ ἀφοροῦν τὴν Ἐκκλησία τῆς μητροπολιτικῆς Ρωσίας, καὶ ποὺ ἀναφέρονται μὲ τὴν ἐνδειξη Ρ.Ἐ., πόρθηκαν ἀπὸ τὸ Προβoslavνι Τσερκόβνι Καλενιάρ (Παιρ. Μόσχας), ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν τὴν Ἐκκλησία τῆς Διασπορᾶς, ἀναφερόμενα μὲ τὴν ἐνδειξη Ρ.Ἐ.Δ., πόρθηκαν ἀπὸ τὸ Saint Herman Gelendar (Platina, California U.S.A.)».

Βλ. Ἰ. Μ. Χατζηφώτη: Ὁ Ἀγιορειτικὸς Τύπος καὶ τὰ ἀγιορειτικὰ τυπογραφεῖα, ἐκδόση «Ἐφημερίου». Τὴν ἀρθήθησιν τοῦ βιβλίου αὐτοῦ συνεχίζομε στὴ νέα αὐτὴ μελέτη, ποὺ ἀποτελεῖ συμπλήρωμά του.

(Συνεχίζεται)

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Συνειδητή συμμετοχή στη λατρεία.

ΚΑΤΑ τὴ θερινὴ περίοδο, τὰ ἐκκλησιαστικά ἀ-
ραιοῦνται. Ποικίλοι οἱ λόγοι. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς
ἀσφαλῶς εἶναι τὸ ὅτι τὸ πλεῖστο τοῦ λαοῦ δὲν θρῖσκει
τὴ θεία λατρεία ὅπως θὰ ἔπρεπε ἐλκυστική, μὴ κατα-
λαβαίνοντας σὲ ὅλα τὴν ἀρχαία τῆς γλώσσα.

Ἡ λατρεία, γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας,
δὲν εἶναι ἀπλῶς ὑπόθεση τοῦ Κλήρου, με παθητικὴ
παρουσία τῶν πιστῶν. Χρειάζεται ὁ λαὸς μας λει-
τουργικὴ ἀγωγή καὶ μόρφωση.

Εἶναι λοιπὸν ἀπαραίτητη ἡ ἐξήγηση τῶν ὅσων
ἐκφωνοῦνται καὶ ψάλλονται στοὺς ναοὺς. Αὐτὴ τὴν
ἀνάγκη ἐκπληρῶνουν δυὸ πηγές: τὸ θεῖο κήρυγμα
καὶ τὰ ἐρμηνευτικὰ φυλλάδια ποὺ ἐκδίδονται κατὰ
καιροὺς, γραμμένα ἀπὸ δοκίμους θεολόγους. Οἱ ψυ-
χὲς ζημιώνονται ἀπὸ τὴ διαφυγὴ τοῦ νοήματος. Χά-
ρουν τὴν αἰσθησὴ τοῦ κάλλους τῶν Ἀκολουθιῶν. Καὶ
δὲν εἶναι πιά, στὴν κωριολοξία, «ξύλα πεφτυμένα
παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων» (Ψαλμ. α' 3),
ὅπως συμβολίζει τὴν Βίβλο ὁ κάθε ἀναγεννημένος
ἄνθρωπος.

Ἀξίζει κάθε μέριμνα, γιὰ νὰ καταστήσουμε τοὺς
πιστοὺς μας πρὸ συνειδητοῦς συμμετόχους στὰ τελοῦ-
μενα μέσα στὸ ναό. Μέριμνα, ποὺ πρῶτα - πρῶτα ἐμ-
πίπτει στοὺς ὄμους τῶν ἐνοριακῶν ποιμένων. Καὶ
συνίσταται στὸ νὰ ἐξηγεῖται, μέσω τοῦ ἄμβωνα καὶ
τῶν ἐρμηνευτικῶν ἐντύπων, καθένα ἀπὸ τὰ λειτουρ-
γικὰ κείμενα. Κείμενα περιέχοντα τὴν ἀλήθεια καὶ
τὴν ὁμορφιὰ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως.

Τὸ ἀγαθὸ ρεῦμα.

ΤΟ ΟΝΟΜΑ τοῦ Ὁσίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορεί-
τη, ποὺ τιμᾷ ἡ Ἐκκλησία τὴ 14ῃ τοῦ μηνός,
εἶναι ἀπὸ τὰ ἀστέρια μιᾶς νοτιῆς Πούλιας. Αὐτὴ ἡ
νεοπατερικὴ μορφή ἀνήκει καὶ σὲ ἄλλες ὁμοίους τῆς,
ποὺ λάμπουν στὰ ἀρφαίτερα χρόνια τοῦ ὀρθόδοξου Νεο-
ελληνισμοῦ. Ὅπως ἐκεῖνες τοῦ Μακαρίου Νοταρᾶ,
τοῦ Ἀθανασίου Παρίου, τοῦ Ἡλίου Μηριάτη, τοῦ Κο-
σμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ. Ἀντιπροσωπεύουν, ὅλες, ἕνα ἀγα-
θὸ ρεῦμα γόνιμης προσηλώσεως στὴ ρωμέτικη θρησκευ-
τικὴ Παράδοση, ποὺ ζωογονεῖ ὡς τις μέρες μας τὴν
Ἐκκλησίαν. Μᾶς διδάσκουν, μᾶς συντηροῦν τὴν πίστη
καὶ τὸ δόγμα, με τὸ παράδειγμα τοῦ βίου τους καὶ
τὸ ζωηφόρο λόγο τους. Ἄς τοὺς θυμόμαστε μαζὶ με
τὸν Ἅγιο Νικόδημο. Καὶ ἄς ἀντιλοῦμε, με τὴ μελέτη
τοῦ βίου καὶ τοῦ γραπτοῦ τους ἔργου, ὑποδείγματα
γιὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον.

Τὸ «ρόδο τῆς Νάξου».

ΜΙΣΟΣ αἰώνας καὶ κάτι πέρασε ἀπὸ τὴν κοίμη-
ση ἑνὸς ἀγίου ἐφημερίου τῆς Ἀθήνας, τοῦ παπᾶ
Πλανᾶ. Καὶ ἡ μνήμη του διατηρεῖται με ὁλοένα αὔ-
ξοντα σεβασμό. Ἄν καὶ σχεδὸν ἀγρόμμιατος, αὐτὸς
ὁ «διδασκὴς Θεοῦ», ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν ὑπαίθρο
τῆς Νάξου («ρόδο» τῆς τὸν προσαγορεύει ὁ ἱερός ὑ-
μνωδός), ἐπετέλεσε σὸν ἱερέας στὴν πρωτεύουσα ἔρ-
γο ποὺ ἄφησε ἐποχή. Πιστότατο τέκνο τῆς Ὁρθοδο-
ξίας, με ἐξαισία συνείδηση λειτουργοῦ, ἀθρόουτος ἀλ-
λὰ γόνιμος ἀθλητὴς τῆς χριστιανικῆς εὐποιίας, ἀκόμη
καὶ προικισμένος με τὸ χάρισμα τοῦ θαυματουργεῖν,
εἶναι ἀπὸ τίς ψυχὲς ποὺ σὶδὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ γῆ
δὲν ἀφήνουν καμμιὰ ἀμφιβολία στοὺς πιστοὺς γιὰ τὸ
ὅτι εἶναι ἄγιος, ἄξιος νὰ λάμπουν αἰῶνια στὸ Ἑορ-
τολόγιο.

Ὁ παπᾶ Νικόλας Πλανᾶς δὲν ἀνήκει ἀκόμη σ'
αὐτό. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἄς προθεῖ στὶς ἀπαι-
τούμενες ἐνέργειες, ὥστε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο
νὰ κάνει τὴ σχετικὴ ἀνακήρυξή του σὲ Ἅγιο. Θὰ
εἶναι μέρα χαρῆς καὶ θαύματα πνευματικῆς ἱκανο-
ποιήσεως γιὰ τὸ λαὸ μας.

Ἐνα σύγγραμμα

τοῦ π. Ἰουστίνου Πόποβιτς.

Ο ἐκδοτικὸς Οἶκος Γρηγόρη κυκλοφορεῖ αὐτὲς τις
μέρες ἕνα σύγγραμμα τοῦ μεγάλου Σέρβου θεο-
λόγου ἀοιδίμου π. Ἰουστίνου Πόποβιτς. Ὁ π. Ἰου-
στίνος εἶχε σπουδάσει καὶ στὴν Ἀθήνα τὴν ἱερὴ ἐπι-
στήμη, κατὰ τίς ἀρχὲς τῆς δεκαετίας τοῦ '20. Πῆρε
μάλιστα καὶ διδακτορικὸ δίπλωμα. Ἡ σχετικὴ δια-
τριβὴ εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἔργο του ποὺ ἐκδίδεται τώρα.
Στὴν ἀρχικὴ τῆς μορφῆς, ἦταν γραμμένη στὴν καθα-
ρεύουσα. Αὐτὴ τὴ φορὰ, εἶναι σὲ μιὰ ὥραία δημοτι-
κῆ, σύμφωνα με τὸ αἰσθητήριό του καιροῦ μας. Αὐτὴ
ἡ μεταγλώττιση ὀφείλεται στὸ συνεργάτη μας κ. Βασ.
Μουσιάκη, δ.Θ.

Τὸ θέμα ἀφορᾷ στὴ διδασκαλίαν τῶν κειμένων
ποὺ ἀποδίδονται σὸν ἀρχαῖο ἀσκητὴ Ὁσιο Μακάριο
τὸ Μέγα. Ὁ π. Ἰουστίνος ἀποδίδει τὸ πνεῦμα αὐτῆς
τῆς ὄντως θεοφόρου διδασκαλίας με διεισδυτικὴ σκέ-
ψη, γλαφυρότητα καὶ διαύγεια. Ἔτσι, σὲ τελευταία ἀ-
νάλυση, τὸ βιβλίον εἶναι οὐσιαστικὸ ἐπιτύχημα γιὰ τίς ψυ-
χὲς τῶν πολλῶν.